

Media4Development

NAUJIENLAIŠKIS #2

2015 m. gruodis / #EYD2015 / #M4DPROJECT

TEMA:

Migracijos

iššūkiai

„Nelengva surasti darbą“, Naujasis Delis, Indija. © Eglė Kasperavičiūtė
Konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

2015

Europos metai

vystymuisi

europos namai

Nacionalinė
Nevyriausybinė
Vystomojo
Bendradarbiavimo
Organizacijų
Platforma

ŠIAME NUMERYJE:

03

**VIETOJ
ĮŽANGOS**

04

**LIETUVA IR
MIGRACIJA**

09

**EKSPERTŲ
NUOMONĖ**

15

PASAULIS

18

TENDENCIJOS

25

PATIRTYS

Naudotos nuotraukos:

4 psl. „Migrants arriving at Fremantle“, 1953. © State Library of WA, Flickr.

9 psl. „Luggage Handling“. © Charles Wiriawan, Flickr.

17 psl. „Kalnai nykstančios žuvis – žemės ūkiui“. © Akvilė Norkutė, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

18 psl. „Afganai verdasi arbatą“. © Vainius Kuzmickas, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

21 psl. „Gana“. © Eglė Šapolaitė, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

29 psl. „Supynės III“. © Miglė Šatkauskaitė, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

Šis naujienlaiškis yra projekto Žiniasklaida vystymuisi (Media4Development) dalis. Projektas yra finansuojamas Europos Sąjungos. Projekto turinys nebūtinai atspindi oficialią Europos Sąjungos poziciją.

Daugiau informacijos:

<http://www.eurohouse.lt>

http://www.pagalba.org/lt/media_4_development

VIETOJ ĮŽANGOS

Marta Čubajevaitė

Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (NNVBO Platforma)

Šiame specialiame naujienlaiškyje apžvelgiame nuo Antrojo pasaulinio karo laikų didžiausią Europos Sąjungą (ES) krečiančią „migrantų“ krizę. Ir nors žinome, jog vystomasis bendradarbiavimas kaip efektyvi skurdo mažinimo ir konfliktų sprendimo politika ilguoju laikotarpiu gali padėti išspręsti problemas, dėl kurių į Europą iš Afrikos ir Artimųjų Rytų, rizikuodami savo gyvybėmis, plūsta šimtai tūkstančių žmonių, visgi turime pripažinti, kad migracija – tai vienas efektyvesnių būdų čia ir dabar kovoti su skurdu ar šalį krečiančiais kariniais konfliktais.

Tačiau esant ribotiems teisėtoms migracijos būdams, tikiu, jog ne vienam mūsų kvapą užgniaužė rizikingos kelionės, į kurias daugelis slapta leidžiasi ieškodami geresnio gyvenimo ar saugumo Europoje. Deja, bet ES iki šiol prioritetas teikiamas išorinių sienų apsaugai, o ne legalių imigracijos kanalų didinimui ar atvykusių migrantų teisių užtikrinimui, tad neatsitiktinai šiame naujienlaiškyje klausiame, koku mastu tiek visa ES, tiek Lietuva yra atvira, jautri ir gebanti reaguoti į už savo sienų vykstančius procesus, kas ypač išryškės Lietuvai pradėjus 1.100 pabėgėlių priėmimą.

Savo straipsnyje Gintarė Gedrimaitė padės prisiminti, kaip nuo pat XIX a. Lietuva buvo daugiausiai migrantų išleidusi valstybė Rytų Europos regione ir kaip pergaltvota integracijos politika Lietuvoje galėtų prisidėti prie ekonominio augimo, kultūrinio ir socialinio gyvenimo praturtinimo. Tuo tarpu Lina Vosyliūtė komentuodama ekonominę migraciją bei Lietuvos migracijos politikos tendencijas, konstatuos ilgalaikės strategijos bei veiksmų plano nebuvimą, prastą Lietuvos pasirengimą integruoti migrantus į švietimo, politinio dalyvavimo bei sveikatos sistemas.

Tarptautinės migracijos organizacijos ataskaita bei Knoll tinklaraščio įrašas padės geriau suprasti migracijos tendencijas Viduržemio jūros regione, pasirenkamus migracijos maršrutus, traukos ir postūmio veiksnius bei būdus, kuriais ES gaėtų veiksmingiau valdyti migracijos srautus.

Raudonasis Kryžius į „migrantų krizę“ kvies pažvelgti pabėgėlių akimis ir suprasti, kodėl milijonai žmonių rizikuoja savo gyvybėms norėdami pasiekti Europą ir ko jie tikisi iš naujai pradedamo gyvenimo kituose kraštuose.

Gero skaitymo

Marta Čubajevaitė

LIETUVA IR PABĖGĖLIAI: PRIMIRŠTOS SKAUDŽIOS ISTORIJOS PAMOKOS

■ Parengė Gintarė Gedrimaitė

Jungtinių Tautų duomenimis šiandien pasaulyje yra 59,5¹ mln. žmonių, kurie buvo priversti palikti savo namus ir saugesnės vietos ieškoti kitose šalyse arba saugesnėse savo šalies teritorijose. Šis skaičius yra didžiausias kada nors buvęs nuo Antrojo pasaulinio karo laikų.

Už Europos sienų vykstančių karų, totalitarinių režimų ir stichinių nelaimių padariniai jaučiami ir Europoje. Padidėję prieglobsčio prašytojų skaičiai „sukėlė ant kojų“ tiek ES institucijas, tiek šalis nares. Europos viduje įvairių pabėgėlių srautų jau yra buvę, pavyzdžiui, Antrojo pasaulinio karo metais arba per devintojo dešimtmečio Kosovo krizę, kai koordinuojant Jungtinių Tautų Vyriausiajam pabėgėlių komisariatui į Europą ir kitas šalis iš Makedonijos ir Juodkalnijos buvo perkelta apie 96 tūkst. pabėgėlių. Visgi, eskaluojantis karui Sirijoje, pirmą kartą pokario Europos istorijoje šiame kontinente saugaus prieglobsčio ieško toks didelis skaičius pabėgėlių iš kitų pasaulio regionų.

EUROPOS PRIEGLOBSČIO SISTEMA IR NE TEN SUDĖTI AKCENTAI

Tarptautinės migracijos organizacijos duomenimis šiais

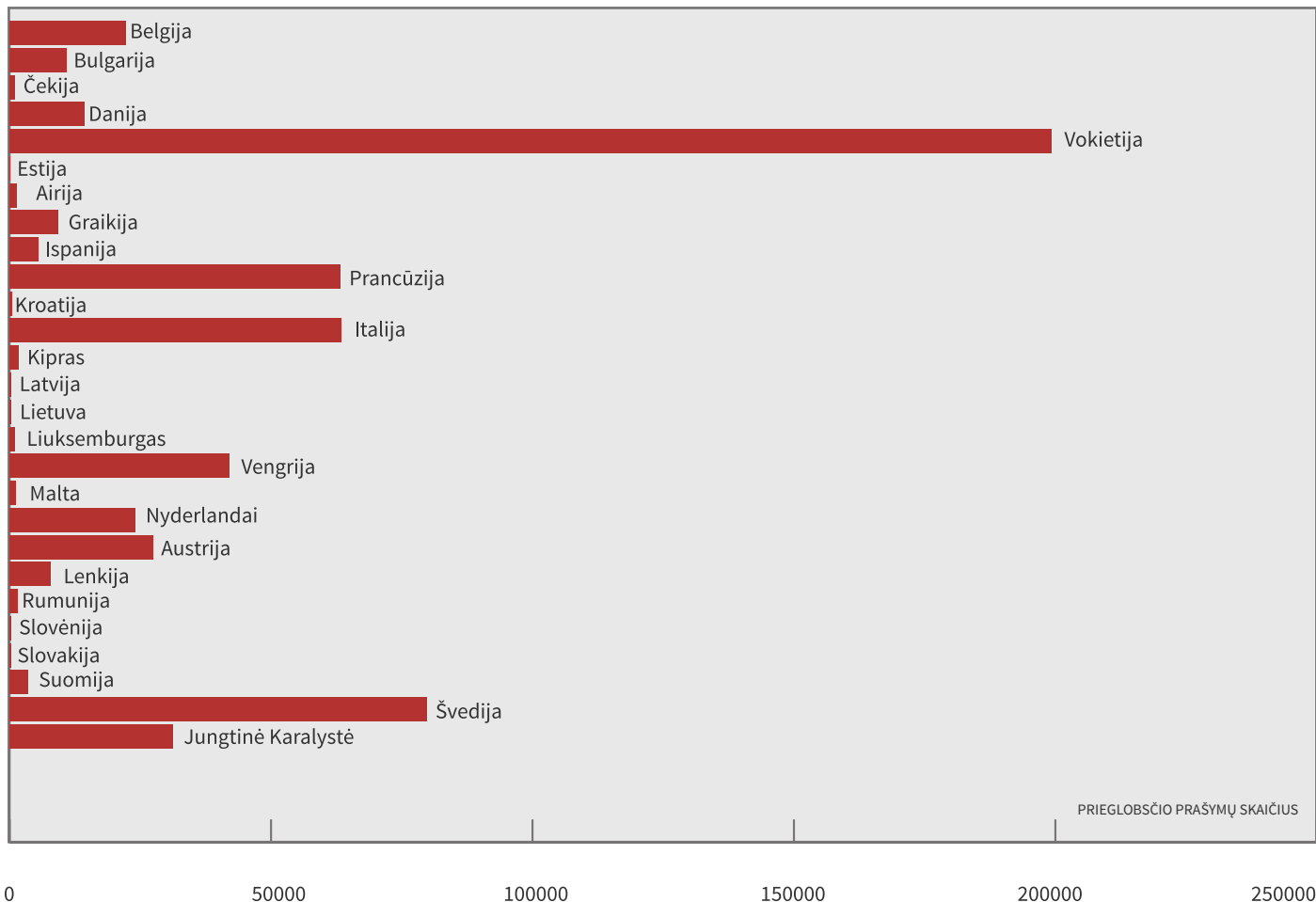
metais per Viduržemio jūrą į Europą atvyko apie 500 tūkst. žmonių – beveik dvigubai daugiau nei per visus 2014 m. Atrodytų, kad tokie skaičiai 508 mln. gyventojų turinčiai Europai neturėtų kelti didelių problemų. Štai kas penktas Libane gyvenantis žmogus yra pabėgėlis iš Sirijos, Jordanijoje pabėgėliai iš Sirijos sudaro apie 10 procentų visos populiacijos (iš viso – 650 tūkst.), o Turkijoje, kur yra 77 mln. gyventojų, glaudžiasi 1,9 mln. sirų pabėgėlių. Sąrašą galima būtų tęsti ir tęsti.

Daugiausia prieglobsčio prašymų iš visų Europos Sąjungos šalių 2014 m. pateikta Vokietijai (203 tūkst. prieglobsčio prašymai), Švedijai (81 tūkst.), Italijai (65 tūkst.) ir Prancūzijai (64 tūkst.). Tuo tarpu Lietuvoje prieglobsčio prašymo ir jo suteikimo tendencijos visai kitokios. Lietuvoje kasmet vidutiniškai prieglobsčio prašo 500–600 asmenų. Patenkintų prašymų – dar mažiau. Pavyzdžiui, 2014 m. vos 24 asmenims suteiktas pabėgėlio statusas, o 153 asmenims – laikinoji apsauga.

¹ Lizzie Dearden, „More people are fleeing their homes than ever and migration is not going to stop any time soon, UN warns“, 2015, <http://www.independent.co.uk/news/world/more-people-are-fleeing-their-homes-than-ever-before-and-migration-is-not-going-to-stop-any-time-10328971.html>

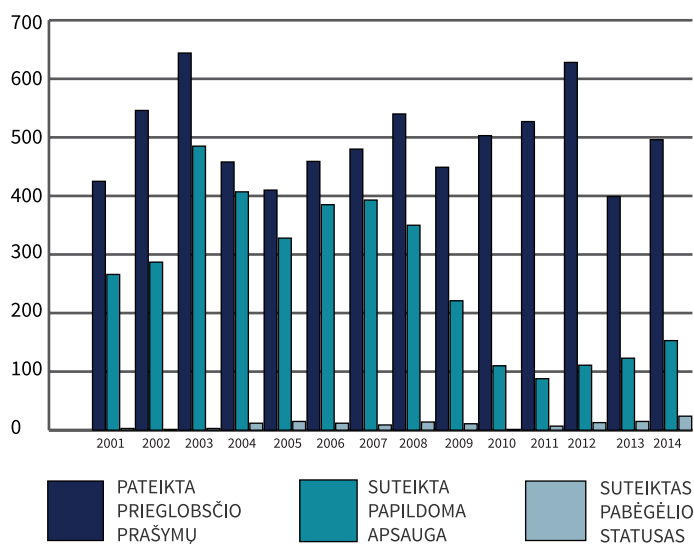
PRIEGLOBSČIO PRAŠYMŲ SKAIČIUS 2014 M. EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE

Šaltinis: Eurostat

Tiek Lietuvoje, tiek visoje Europos Sąjungoje prieglobsčio prašymų skaičiai, lyginant su padėtimi aukščiau minėtose šalyse, yra juokingai maži. Bet štai, Europos Sąjunga, viena didžiausių pasaulio ekonomikų, šioje pabėgėlių krizės akivaizdoje ėmė braškėti dėl to, kad jos prieglobsčio politika, kuri buvo kuriama vyraujant saugumo paradigmai, pasirodė netinkama ir neveiksni. Dar 1999 m. Europos Sąjungos šalys narės prisiėmė įsipareigojimą sukurti bendrą Europos prieglobsčio sistemą, kurią sudaro bendri reglamentai – prieglobsčio prašytojų identifikavimo sistema Eurodac ir Dublino reglamentas, kuriame numatyta, kokiais atvejais šalys yra atsakingos už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą. Dublino reglamentas iš esmės reiškia, kad prie išorinių ES sienų šalys narės pačios turi nagrinėti prieglobsčio prašymus. Be reglamentų, ES šalys narės į savo nacionalinę teisę perkėlė tris svarbias ES direktyvas: Kvalifikavimo direktyvą, Prieglobsčio procedūrų direktyvą ir Priėmimo sąlygų direktyvą.

PRIEGLOBSTIS LIETUVOJE

Šaltinis: Migracijos departamentas

Nepaisant šių įstatyminės prieglobsčio bazės harmonizavimo pastangų, skirtingose Europos šalyse skiriasi požiūris į pabėgėlio statuso pripažinimą, apsaugą, o taip pat ir priėmimo sąlygas. Pavyzdžiui, jau 2011 m. Europos Žmogaus Teisių Teisingumo Teismo (EŽTT) byloje M.S.S. prieš Belgiją ir Graikiją konstatuota, kad Graikija yra nepajėgi užtikrinti prieglobsčio suteikimo procedūrų – pabėgėliai

ten patiria nežmonišką elgesį, jiems neužtikrinamos orios gyvenimo sąlygos, be to, jie gali būti išsiųsti į „saugias“ trečiąsias šalis, iš kurių juos gali deportuoti į kilmės šalis, kur grėšia pavojus pabėgėlių gyvybei. Šiame sprendime EŽTT, be kita ko, nurodė, kad asmenų išsiuntimas į Graikiją (pagal reglamentą „Dublinas II“) akivaizdžiai prieštarauja Europos žmogaus teisių konvencijai. Taigi, ES šalys nu-

traukė prieglobsčio prašytojų perdavimą Graikijai².

Galime drąsiai teigti, kad Europos prieglobsčio sistema pabėgėlių krizės neatlaikė. Prieglobsčio sistema, regis, jau buvo „užprogramuota“ nesėkmei, nes dėmesys buvo sutelktas kitur, būtent, į ES išorinių sienų apsaugą. Civilizacijos lydere save vadinanti Europa vien šiais metais leido prie savo sienų žūti daugiau nei 2,8 tūkst. žmonių³, nes nesugebėjo laiku priimti teisingų sprendimų.

Visa ši situacija – tai ne tik Europos prieglobsčio sistemos išbandymas, bet ir galimybė patikrinti vertybinį Europos Sąjungos pagrindą, t.y. kokių mastu Europa išties yra atvira, solidari, gerbianči žmogaus teises ir kultūrinę įvairovę bei jautri už ES išorės sienų vykstantiems procesams.

PRIEGLOBŠČIO KLAUSIMAI LIETUVOJE IR PAVOJAUS RETORIKA

Prasidėjus pabėgėlių krizei Europoje Lietuvos viešasis diskursas ėmė pildytis baimėmis, neapykanta, paviršutine, neanalizuojančia, faktais neparemta informacija. Pirminiai pasirengimo priimti ir integruoti pabėgėlius veiksmai – A. Paulausko bandymai uždrausti burkas, kaip grėsmė nacionaliniam saugumui – kelia šypsena⁴. Politikams užsiimant populizmu, patingėta net pasidomėti faktu, kad Sirijoje, iš kurios yra absoliuti dauguma pabėgėlių, apskritai tradicijų nešioti burkas nėra⁵.

Siramams siūloma grįžti ir kovoti „kaip tikriems vyrams“ – tik

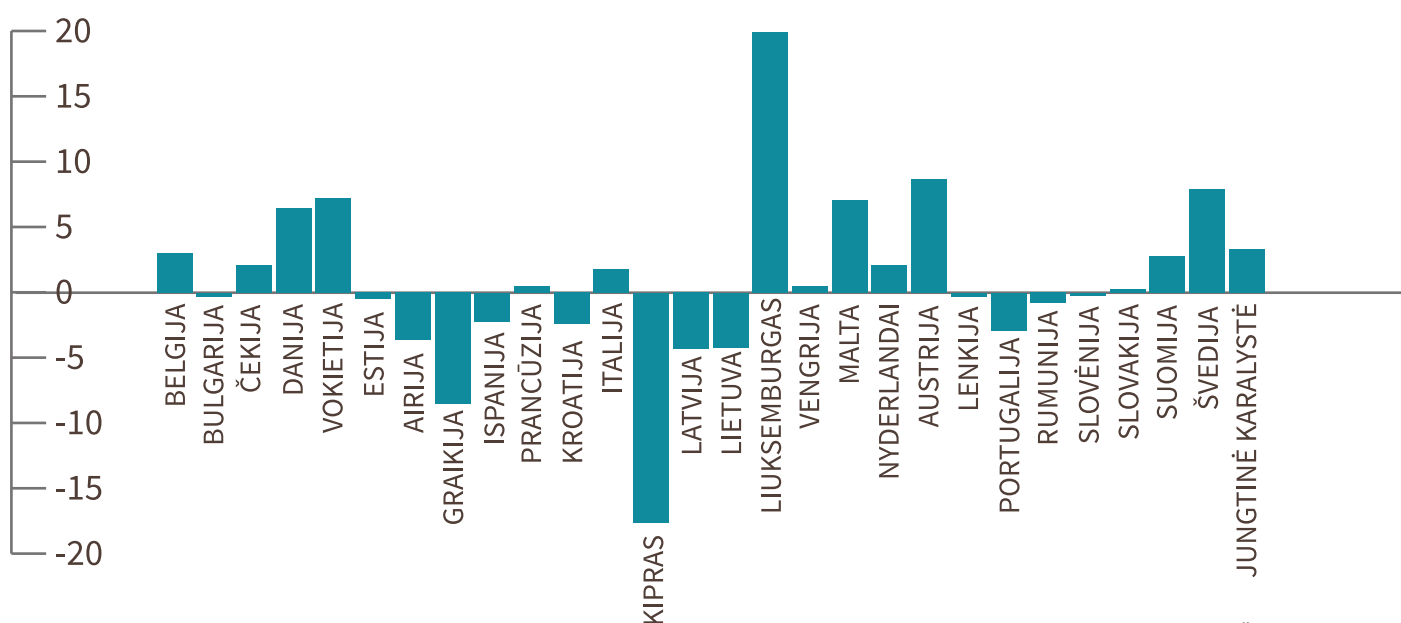
Galime drąsiai teigti, kad Europos prieglobsčio sistema pabėgėlių krizės neatlaikė.

nežinia, už kurią iš keturių kovojančių pusių ir su kokiais ginklais naikintuvams numušti ar cheminiams ginklams utilizuoti. Besipriešinantieji pabėgėlių priėmimui teigia, kad nuo karo bėgantiems prieglobsčio nereikia, nes jie turi išmaniuosius telefonus, nes pagalbos nevertina, kai skubėdami į sausakimšus autobusus palieka europiečių dovanotas palapines ir obuolius, o atvykę į Lietuvą tik naudosis socialinės apsaugos sistema ir t.t. Tokių empatijos stoką Lietuvoje sudėtinga paaikškinti, nes tiek istorinių pamokų, tiek patirčių būta nemažai.

LIETUVIAI IRGI BUVO PABĖGĖLIAI

Lietuva, lyginant su kitomis Europos šalimis, savo santykiniais emigracijos rodikliais (t.y. skaičiumi migrantų, ten-

SANTYKINIAI MIGRACIJOS RODIKLIAI 2014 M.

Šaltinis: Eurostat

² Europos Žmogaus teisių teismo sprendimas Nr. 30696/09, <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-mss-v-belgium-and-greece-gc-application-no-3069609>

³ Migrantų žūčių statistika pasaulyje, 2015, <http://missingmigrants.iom.int/en/latest-global-figures>

⁴ Delfi.lt, „A. Paulauskas: pabėgėlių atvykimas iškelis ir burkos dėvėjimo klausimą“, 2015, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/a-paulauskas-pabegeliu-atvykimas-iskels-ir-burkos-devejimo-klausima.d?id=68724682>

⁵ David Gardner, „Now SYRIA bans the burka and niqab in universities as backlash against Muslim veil grows“, 2010, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1296152/Syria-bans-burka-niqab-universities.html>

kančių 1 tūkst. gyventojų) pirmąją ne tik pastarąjį dešimtmetį⁶. Kaip pastebi Išeivijos institutas, Lietuva nuo pat XIX a. buvo daugiausiai migrantų siunčianti valstybė Rytų Europos regione.

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios, taip pat tarpukario Lietuvos emigrantai vadinami „grynoriais“, nes rinkosi migruoti daugiausia dėl ekonominių priežasčių. Visu minėtu laikotarpiu iki pat Antrojo pasaulinio karo lietuvių tikslo šalis buvo Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV), tačiau dėl vėliau JAV įvestų imigracijos apribojimų nemažai lietuvių pasuko į Pietų Ameriką ir Kanadą.

Antrojo pasaulinio karo metais Lietuva pasauliui „davė“ taip pat nemažai pabėgėlių. Skaičiuojama, kad baigiantis karui, baimindamiesi sovietų valdžios represijų, apie 60 tūkst. lietuvių paliko namus ir patraukė į Vakarų. Didžioji dalis politinių pabėgėlių saugią aplinką rado Vokietijos pabėgėlių stovyklose, o vėliau, kelių metų laikotarpiu, išsisklaidė po kitas Europos šalis – Didžiąją Britaniją, Austriją, taip pat išvyko į JAV, Kanadą, Australiją. Į šias šalis lietuviai pabėgėliai vyko tokiomis pačiomis sąlygomis ir aplinkybėmis, kaip ir dabartiniai pabėgėliai į Europą – laivais ir laiveliais, su dokumentais ir be jų.

“

Skaičiuojama, kad baigiantis karui, baimindamiesi sovietų valdžios represijų, apie 60 tūkst. lietuvių paliko namus ir patraukė į Vakarų.

Čijūnė Sugihara Japonijos konsulate Kaune. © WIKICOMMONS

Lietuvos žydai, kurie prieš karą sudarė apie 7 procentus visų Lietuvos gyventojų, taip pat bėgo tiek nuo nacių, tiek nuo sovietų represijų. Štai garsus Japonijos vicenkonsulas Čijūnė Sugihara, rezidavęs Kaune, prasidėjus nacių represijoms, išgelbėjo beveik 6 tūkst. žydų, išduodamas jiems tranzitines visas į Japoniją, nors to daryti pagal anuomet galiojusius Japonijos įstatymus negalėjo. Toks Čijūnės poelgis Europoje vadinamas pavyzdiniu, tačiau tokiu pavyzdžiu ne kiekvienas yra pasirengęs sekti. Kai į Europos beveik geležines duris beldžiasi ir saugios nakvynės prašo pabėgėliai iš šalių, kuriose naudojami masinio naikinimo ginklai ir kur žuvusiųjų skaičius siekia Kauno miesto gyventojų skaičių, Europa svarsto, abejoja, „nekviestų“ neįleidžia.

Visgi, neteisinga būtų kalbėti apibendrintai, nes ir dabar Europoje yra lyderių tokių, kaip Europos Komisijos pirmininkas Jean'as-Claude'as Junckeris ir Vokietijos kanclerė Angela Merkel, kurių moralinė drąsa ir laikysena pabėgėlių priėmimo klausimais prilygsta paties Sugiharos nuopelnams.

Jeigu rašytume pažymius už šiuo metu laikomą Europos egzaminą, tai, matyt, „gulbę“ įraitytume Višegrado šalių pažymių knygelėse. Šios šalys ne tik nesutiko su Europos Komisijos pasiūlyta pabėgėlių priėmimo kvota, bet ir palydėjo savo sprendimą skambiomis frazėmis apie nepriimtą Europos Sąjungos diktatą, sunkią ekonominę regiono padėtį, mažas pabėgėlių galimybes integruotis ir reikalą nebuvimą padėti „ne saviems“.

PABĖGĖLIAI LIETUVOJE – KAIP PASIELGSIME?

Nepaisant viešojoje erdvėje vykstančių ginčų ir vyraujančio neigiamo požiūrio į pabėgėlius, Lietuva pagaliau susitarė ir pritarė Europos Komisijos siūlymui pasiskirstyti 40 tūkst.

⁶ Migracijos rodikliai 1000 gyventojų, Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsdde230>

pabėgėlių ir į savo tuštėjantį „lizdą“ priimti 1105 pabėgėlius iš Sirijos, Eritrėjos ir Afganistano.

Pramonininkų konfederacijos pirmininkas Robertas Dargis, vertindamas Lietuvos darbo rinką, teigia, kad galimybių joje ilguoju laikotarpiu galėtų rasti mažiausiai 50 tūkst. žmonių, o štai liberalas Arminas Lydeka atkreipia dėmesį, jog šalies infrastruktūra leidžia apgyvendinti 4–4,5 mln. žmonių. Pastarųjų metų 600 tūkst. lietuvių „netektį“ papildoma dar liūdnesnės prognozės – iki 2021 m. iš Lietuvos turėtų išvykti dar apie 250 tūkst. darbingo amžiaus žmonių, tad 1105 atvykėliai Lietuvoje – tik mažytė kompensacija prarastai darbo jėgai ir viltis senėjančiai Lietuvos populiacijai.

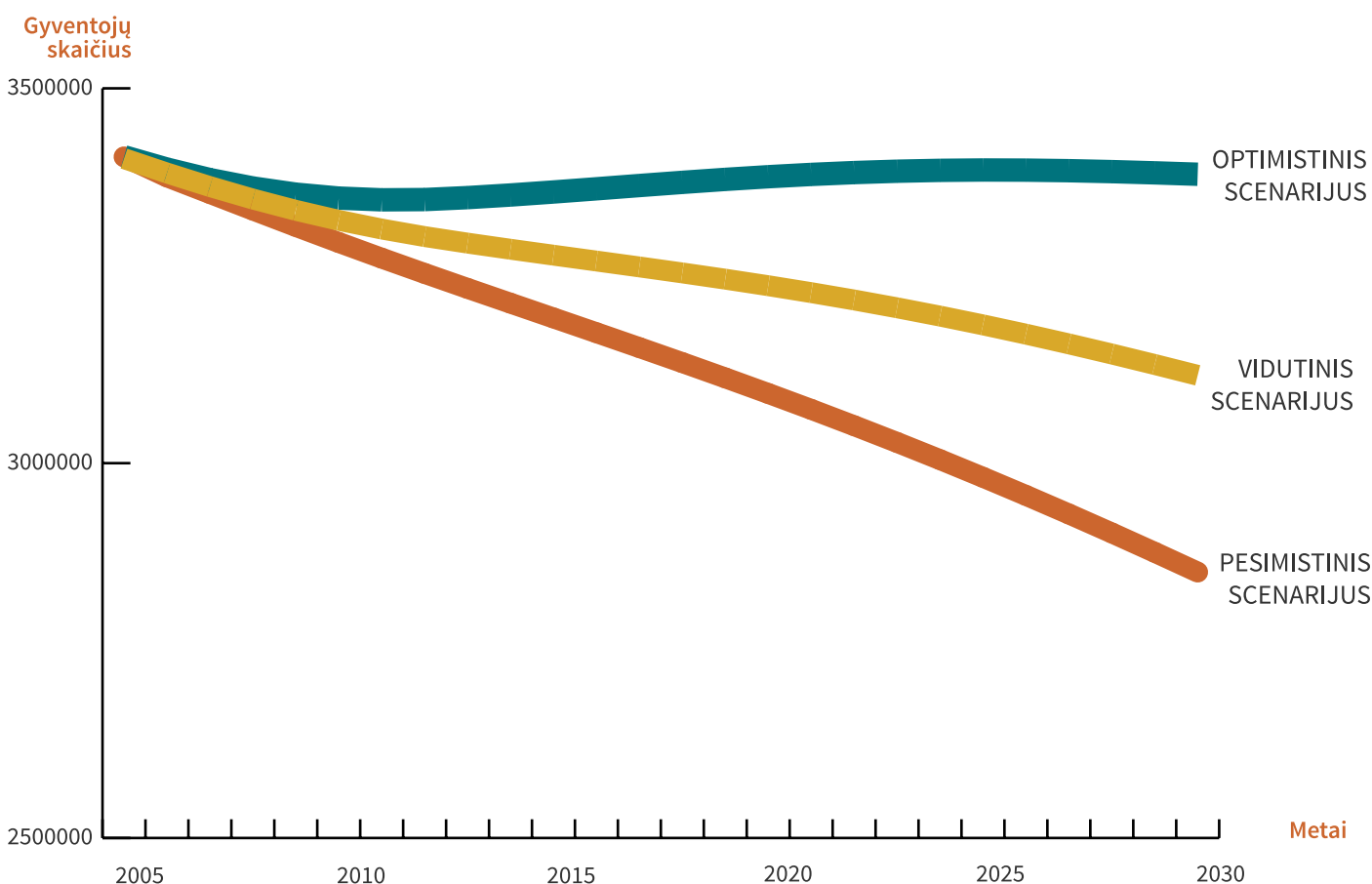
Vis dėlto, svarbu suvokti, kad pabėgėliai neturėtų tapti sprendimu visoms Lietuvos bėdoms. Lietuva priima žmones, kurie gali prisidėti ne tik prie ekonominio progreso, bet ir visuomenės pažangos – praturtinti mūsų kultūrinį ir socialinį gyvenimą, į šalį atsiveždami žinių, gebėjimų ir požiūrių įvairovę. Kokia visuomenei bus iš to nauda,

priklausys nuo to, kiek pastangų įdėsime į pasirengimą priimti pabėgėlius ir juos integruoti.

Rugsėjo 22 d.⁷ Europos Komisijos siūlymu Vidaus reikalų ministrai priėmė sprendimą perkelti dar 120 tūkst. pabėgėlių iš Graikijos, Italijos ir kitų šalių. Šių pabėgėlių paskirstymas turėtų vykti pagal tą pačią schemą, kuria buvo remiamasi skirstant pirmuosius 40 tūkst. pabėgėlių. Kokią poziciją užims Lietuva, vis dar neaišku.

Kaip mokyklos pabaigti neįmanoma išmokus tik vieną pamoką ir išlaikius tik vieną egzaminą, taip ir sutikimas priimti pabėgėlius yra tik dar vienas žingsnis kelyje. Integracijos sistemoje veikiančios valstybinės įstaigos, daliniai, komitetai ir kiti dariniai turės atsinaujinti, efektyviau dirbti, mokytis ir imti bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, individualiais asmenimis, siūlančiais savo pagalbą, darbdaviais, profesinėmis sąjungomis, kitomis suinteresuotomis institucijomis bei žiniasklaida.

LIETUVOS GYVENTOJŲ SKAIČIAUS PROGNOZĖS IKI 2030 M.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

⁷ European Commission statement, „European Commission Statement following the decision at the Extraordinary Justice and Home Affairs Council to relocate 120,000 refugees“, 2015, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5697_en.htm

MIGRACIJOS POLITIKA LIETUVOJE: IKI PABĖGĖLIŲ KRIZĖS IR PO JOS

■ Parengė Lina Vosyliūtė

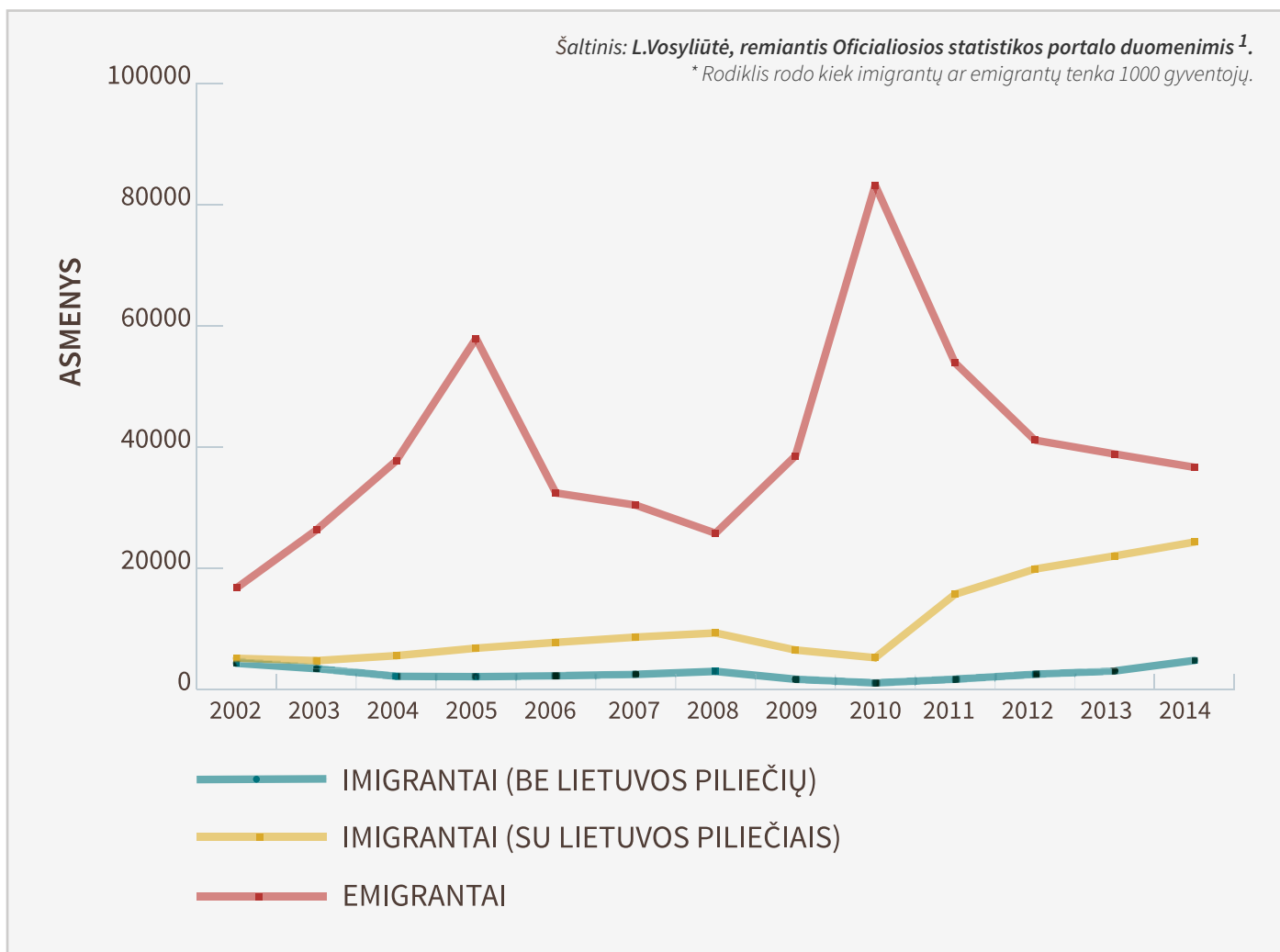
Regis iki pat šių metų rugpjūčio pabaigos žodis „migracija“ Lietuvoje pirmiausia buvo siejamas su lietuvių darbo migrantais ir jų padėtimi svečiose šalyse. Tačiau prasidėjus taip vadinamai „Europos migracijos krizei“, arba tiksliau Sirijos karo pabėgėlių krizei, imta vis garsiau kalbėti apie Lietuvą kaip prieglobsčio ir imigracijos šalį. Migracija plačiąja prasme apima bet kokį žmonių judėjimą, o siaurąja yra dažnai tapatinama su ekonomine arba darbo migracija. Tad kilus pabėgėlių krizei prireikė tikslinti visuomenei, kas yra pabėgėliai ir kas yra migrantai. Plačiąja prasme pabėgėliai taip pat yra migrantai, paliekantys savo šalį dėl užsitęsusių karinių konfliktų, pirmiausia iš Sirijos, o taip pat iš Eritrėjos, Irako, Afganistano. Siaurąja prasme, nuo karo bėgančių žmonių negalima laikyti migrantais, nes jų priėmimo į šalį procedūros remiasi prisiimtais tarptautinės teisės įsipareigojimais pagal Ženevos konvenciją bei ES prieglobsčio sistemą.

Tačiau sėkmingos integracijos veiksniai yra panašūs visoms atvykusiųjų kategorijoms. Darbo paieškos, švietimas, sveikatos apsauga ir bendravimas su vietos gyventojais yra svarbūs tiek pabėgėliams, tiek žmonėms, atvykusiems dirbti į Lietuvą, bei jų šeimos nariams, o taip pat ir studentams, atvykusiems pagal įvairias mainų programas. Šiame straipsnyje daugiau dėmesio skiriama ekonominei migracijai, aptariamos faktinės Lietuvos migracijos politikos tendencijos, pagrindiniai dokumentai ir pateikiami pastarųjų dienų migracijos politikos pokyčiai.

MIGRACIJOS POLITIKOS TENDENCIJOS: KĄ RODO SKAIČIAI?

Lietuvoje iki šiol daugiau žmonių emigruoja nei imigruoja (žr. grafiką 1). Imigracijos į Lietuvą statistikoje didžiąją dalį sudaro grįžtantys Lietuvos piliečiai.

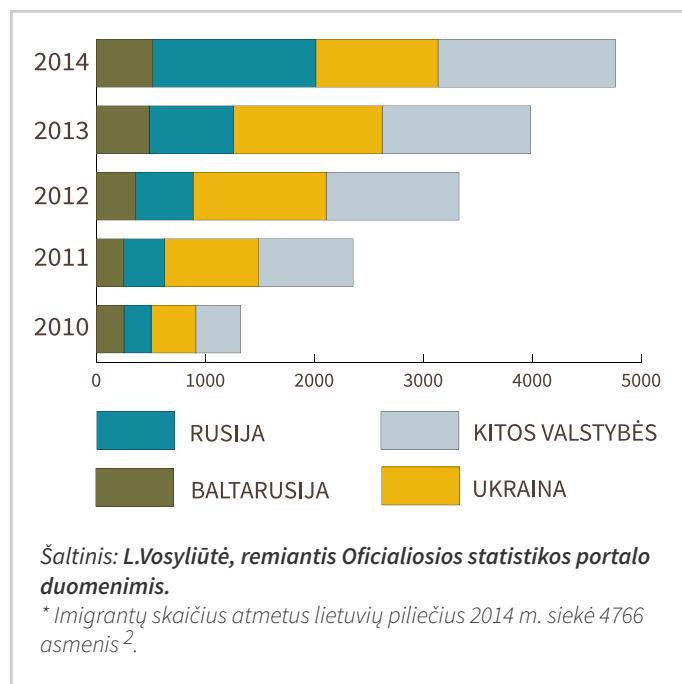
Grafikas 1. IMIGRACIJOS IR EMIGRACIJOS RODIKLIŲ PALYGINIMAS*

2010 m. ženklų emigrantų skaičiaus padidėjimą nulėmė Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, kuri paskatino emigrantus deklaruoti išvykimą. O imigrantų skaičiaus augimui padarė įtaką reikalavimas Lietuvos piliečiams deklaruoti savo atvykimą. Jei dabartinės tendencijos nesikeis, bendrieji imigracijos į Lietuvą rodikliai turėtų pasivyti emigracijos srautus. Tačiau iš esmės šį pokytį lemia lietuvių re-emigracija. 2014 m. Lietuvos piliečiai sudarė apie 80 proc. visų imigrantų. Atmetus grįžtamosios migracijos įtaką, spartesnis imigracijos augimas iš kitų šalių pastebimas tik stabilizuojantis Lietuvos ekonomikai (nuo 2010 m.).

Lietuvoje kasmet daugėja imigrantų (žr. grafiką 2). Pastaruoju metu padaugėjo imigrantų iš tradicinių darbo imigracijos šalių, ypač iš Rusijos ir Ukrainos. Tai gali būti susiję su prastėjančia šių šalių ekonomine padėtimi, politiniu nestabilumu bei nesaugumu rytiniuose Ukrainos regionuose.

Grafikas 2. IMIGRANTŲ SKAIČIAI PAGAL PILIETYBĘ*

¹ Oficialiosios statistikos portalas, „Bendrasis emigracijos rodiklis, Neto tarptautinė migracija, Bendrasis neto tarptautinės migracijos rodiklis, Emigrantai, Bendrasis imigracijos rodiklis, Imigrantai“, <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=687e2d-fa-2c1b-445b-a7ac-a82292c71913>

² Oficialiosios statistikos portalas, „Emigrantai, Imigrantai“, <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=3269db7c-cab7-4775-a39b-7e6c7ec8586a>

LIETUVOS MIGRACIJOS POLITIKOS IŠTAKOS

Akivaizdu, kad esant itin mažiems imigracijos iš kitų šalių srautams, imigracijos politika Lietuvoje ilgą laiką nebuvo prioritetinga. Imigracijos teisinės bazės ir politikos kūrimąsi Lietuvoje nulėmė įsipareigojimai ES, ypač siekiant prisijungti prie Šengeno sutarties. Pastarojoje sutartyje numatyta, kad ES vidinių sienų panaikinimas kompensuojamas bendrijos išorinių sienų apsauga. Pačioje Europos Sąjungoje iki šiol prioritetas teikiamas išorinių sienų apsaugai, o ne legalių imigracijos kanalų didinimui ar atvykusių migrantų teisių užtikrinimui³. Tai iš dalies lemia pats migracijos politikos formavimasis saugumo srityje. ES migracijos politikos ištakos siekia 1957 m., kai šešios tuometinės Europos Ekonominės Bendrijos šalys nusprendė bendradarbiauti teisingumo ir vidaus reikalų srityse, kovojant su terorizmu, radikalizacija, ekstremizmu bei tarptautiniu nusikalstamumu (*angl. TREVİ – Terrorism, Radicalisation, Extremism and International Violence*). Bendradarbiavimas TREVİ grupėje, išaugo į ES lygmens politiką, koordinuojamą dabartinio Migracijos ir vidaus reikalų generalinio direktorato (*angl. DG Migration and Home Affairs*). Taigi, šiandien daugelis su migracija ir vidaus reikalais susijusių klausimų sprendžiami Briuselyje. Tačiau, istorinis šio bendradarbiavimo kontekstas lemia tai, kad pirmiausia saugumo, o ne ekonominiai ar integracijos aspektai akcentuojami ES bei nacionalinėje migracijos politikoje, pavyzdžiui, 2004 m. priimtame Lietuvos Respublikos įstatyme dėl užsieniečių teisinės padėties.

Pasak Dr. Karolio Žibo, didžiausias Lietuvos migracijos politikos trūkumas – ilgalaikės strategijos bei ilgalaikio veiksmų plano nebuvimas. Eksperto teigimu, migracijos politika formavosi daugiausia ad hoc principu, kaip reakcija į tam tikras Lietuvos ir Europos aktualijas. Vienas iš tokių pavyzdžių buvo fiktyvių santuokų sudarymas. „Paaiškėjo, kad sugriežtinus reikalavimus užsieniečių santuokoms, padidėjo fiktyvių verslų steigimas. Pradėjus griežtinti rei-

„Valstybė praranda patrauklumą užsienio investuotojams, o migrantai praranda dar vieną teisėtą migracijos priemonę“

kalavimus migrantų verslininkų atvykimu pastebėta, kad padaugėjo fiktyvių santuokų,“ – sako Karolis Žibas. Eksperto nuomone, tokiu reaktyviu būdu neužčiuopiamos migracijos priežastys. Daugiau legalių darbo migracijos bei šeimos susijungimo priemonių sumažintų neteisėtus migracijos būdus ir ilgalaikes ribojančios politikos pasekmes.

„SAUGUMIZACIJA“ IR RIBOJIMAS: MIGRANTŲ VERSLO STEIGIMO LIETUVOJE ATVEJIS

2014 m. birželio 26 d. buvo priimtas užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimas, siekiant riboti „fiktyvių įmonių, kurios užsieniečių iš trečiųjų šalių steigiamos Lietuvoje tikslu gauti leidimus laikinai gyventi, atidarymą“. Šis pakeitimas smarkiai sumažino užsieniečių galimybę gauti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje⁴. Nuo 2015 m. gegužės mėn. visi užsieniečiai, ketinantys vykdyti teisėtą veiklą Lietuvoje, privalo turėti 28 tūkst. eurų įstatinį kapitalą ir įdarbinti tris Lietuvos Respublikos piliečius ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančius užsieniečius visu etatu, neatsižvelgiant į įmonės pajamas ir pelną⁵. Tokiu būdu užkertama bet kokia galimybė užsieniečiams pradėti šeimos, kitą smulkų ar vidutinį verslą. Kaip pastebi žmogaus teisių ekspertai, toks sprendimas neigiamai paveiks Lietuvoje jau įsikūrusius migrantus, kurie įsteigę įmones su minimaliu įstatiniu kapitalu: jiems neišvengiamai kils sunkumų, pratęsiant laikinus leidimus⁶. Migrantams bus sudėtingiau pasikviesti ir įdarbinti šeimos narius, kadangi dažniausiai mikroįmonėse dirba būtent šeimos nariai ir šis darbas jiems suteikia teisinį pagrindą gyventi šalyje. Migrantai į savo verslo įmones negalės įdarbinti ir pabėgėlių ar asmenų, gavusių leidimą laikinai apsigyventi dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių. Lietuvai dalyvaujant pabėgėlių perkėlimo programoje, pabėgėlių įdarbinimas migrantų įkurtose įmonėse bus vis aktualesnis.

Dr. Karolio Žibo teigimu, tokia imigraciją ribojanti politika yra nenaudinga nei valstybei, nei migrantams. „Valstybė praranda patrauklumą užsienio investuotojams, o migrantai praranda dar vieną teisėtą migracijos priemonę,“ – teigia ekspertas. Norintys atvykti asmenys moka didžiules sumas už fiktyvius dokumentus, kurias galėtų investuoti Lietuvoje. Be to, kaip rodo tarptautinės studijos, dėl ribojančios migracijos politikos didėja nelegalaus migrantų gabenimo ar prekybos žmonėmis rizika⁷.

ES Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinio direktorato (DG GROW) surinkti duomenys patvirtina,

³ Sasse, Gwendolyn. "Securitization or Securing Rights? Exploring the Conceptual Foundations of Policies towards Minorities and Migrants in Europe." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 43.4 (2005): 673-693.

⁴ <http://www.delfi.lt/verslas/verslas/s-naumcik-imigracijos-reforma-atbaido-uzsienio-investuotojus-taciau-dziugina-lietuvos-darbdavius.d?id=65626902>

⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties, 45 str.1 p.

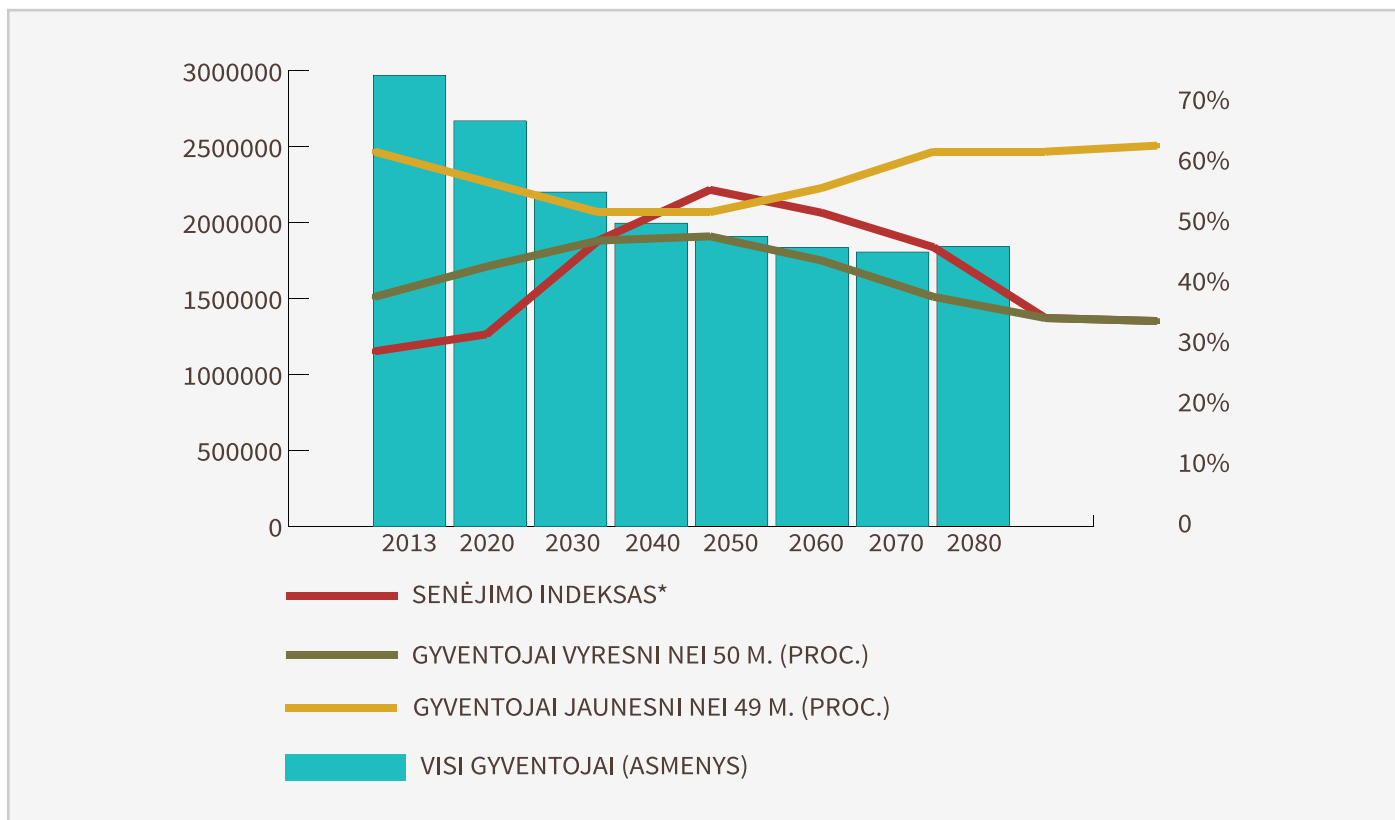
⁶ Dr. Vilana Pilinkaitė-Sortirovič, Lygių galimybių plėtros centro specialistė, migrantų teises žmogaus teisių situacijos Lietuvoje 2013 – 2014 m. apžvalgoje <http://pasidomek.lt/lt/apzvalga-trumpai>. http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/migrants/index_en.htm

⁷ Aradau, Claudia. "The perverse politics of four-letter words: risk and pity in the securitisation of human trafficking." *Millennium-Journal of International Studies* 33.2 (2004): 251-277. Ir Buckland, Benjamin S. "More than just victims: The truth about human trafficking." *Public Policy Research* 15.1 (2008): 42-47.

kad migrantai dažniau nei vietos gyventojai steigia mažas ir vidutines įmones, kurios tampa ekonominio šalies augimo varikliu⁸. DG GROW taip pat pastebi, kad daugumą migrantų įmonių Europoje sudaro mikroįmonės, kuriose dirba vienas asmuo ar kurios neturi samdomų darbuotojų. Lietuvoje tokios migrantų įmonės nepašalinamos, nepaisant to, kad šalis yra sparčiausiai mažėjanti ir senėjanti visoje ES (žr. grafiką 3)⁹. Europos Komisija Lietuvai skirtose rekomendacijose pabrėžė, kad

šaliai būtina skatinti grįžtamąją migraciją ir naujų migrantų atvykimą, nes situacijai nesikeičiant čia trūks tinkamų darbuotojų ir kils sunkumų užtikrinti ilgalaikes ekonominio augimo perspektyvas¹⁰. Didžiausią spaudimą patirs socialinės apsaugos sistema, o pirmiausia pensijų politika. Deja, formuojant migracijos politiką, remiantis saugumo kriterijais, ilgalaikiai šalies ekonominiai ir socialiniai poreikiai bei atvykusių migrantų teisės lieka antraeiliai.

Grafikas 3. DEMOGRAFINĖS KAITOS SCENARIJUS LIETUVOJE 2013–2080 M.

Šaltinis: Simonas Gaušas ir Lina Vosyliūtė „Local Case Study Lithuania: Third Age University in Marijampole district“ in OECD „Local Economic Strategies for Ageing and Shrinking Labour Markets“, publikacija ruošiamas.

MIGRACIJOS POLITIKOS STRATEGIJOS: KUR LINK JUDAME?

Pirmasis strateginis Lietuvos migracijos politikos dokumentas – Ekonominės migracijos reguliavimo strategija (toliau EMRS) – parengtas tik 2007 m. Jame įvardyti pagrindiniai tikslai yra: (1) patenkinti darbo rinkos poreikius taip, kad darbo lygis išaugtų; (2) skatinti grįžti išvykusius Lietuvos piliečius¹¹. Nevyriausybinių organizacijų ir profsąjungos kritikavo EMRS strategiją dėl darbdavių interesams skiriamo išskirtinio dėmesio. Šioje strategijoje numatomos galimybės trumpam laikui „įsivežti“ pigią darbo jėgą iš svetur, o poreikiui pasibaigus – išsiųsti šiuos

žmones atgal į kilmės šalį. Strategijoje nežiūrima į migrantus, kaip būsimuosius Lietuvos piliečius. Vokietijos partijos akivaizdžiai parodė, kad požiūris į migrantus, kaip į laikiną „darbo jėgą“, yra iš esmės klaidingas. Kaip teigia užsieniečių darbuotojų (angl. guest-worker) laikų Vokietijos politikas Maxas Friskas, „Mes prašėme darbuotojų, o vietoj jų gavome žmones“. Tai patvirtina ir vėlesni Angelos Merkel pasisakymai apie tai, kad žmogaus teisėmis paremtos integracijos strategijos yra neatsiejamas sėkmingos migracijos politikos įrankis¹².

2008 m. buvo parengtos migracijos politikos gairės, skirtos užsieniečiams, turintiems nuolatinį leidimą gyventi Lietu-

⁸ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, „Žmogaus teisių apžvalga: 2013–2014“, <http://pasidomek.lt/lt/migrantu-teises>

⁹ European commission, „The 2012 Ageing Report Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010– 2060)“, 2012, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf

¹⁰ European Commission, „Country Report Lithuania 2015“, 2015, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_lithuania_en.pdf

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296517&p_query=&p_tr2=

¹² Reuters, „Merkel says Germany must learn from its ‘guest worker’ mistakes for refugee crisis“, 2015, <http://news.yahoo.com/merkel-says-economic-migrants-wont-able-stay-germany-082423509.html>

voje¹³, o 2014 m. Ministro Pirmininko iniciatyva – šiek tiek plačiau žvelgiančios Migracijos politikos gairės¹⁴. Šiose gairėse susisteminti Lietuvoje vykstantys migracijos politikos procesai ir aprašomos pagrindinių veikėjų atsakomybės, tikslai bei principai. Pasak Dr. Vijos Platačiūtės, abejonių kelia perspektyvumo principas, kadangi užsieniečiai, įvykdę įsipareigojimus ir sėkmingai integravęsi į Lietuvos visuomenę, įgyja teisę siekti nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, tačiau iki šiol nekalbama apie migrantų teisę į pilietybę ar natūralizacijos proceso lengvinimą¹⁵. Migracijos politikos gairėse akcentuojami integracijos principai – išsamios ir ilgalaikės užsieniečių integracijos politikos nuostatų parengimas yra įvardijamas kaip užsieniečių integracijos politikos pagrindas¹⁶. Šiose gairėse numatytas ir nevyriausybinių organizacijų (NVO) vaidmuo, įgyvendinant migracijos politiką. Pavyzdžiui, NVO gali prisidėti prie migrantų integracijos, įgyvendindamos projektus, finansuojamus ES lėšomis.

Nors pastebima migracijos politikos pažanga (pavyzdžiui, inicijuota užsieniečių integracijos strategija 2015–2017 metams¹⁷), tačiau Lietuvoje iki šiol nėra sukurta brandi migracijos strategija, nustatanti ilgalaikę Lietuvos migracijos politikos viziją. Ilgalaikės vizijos kūrimui labiausiai kli-

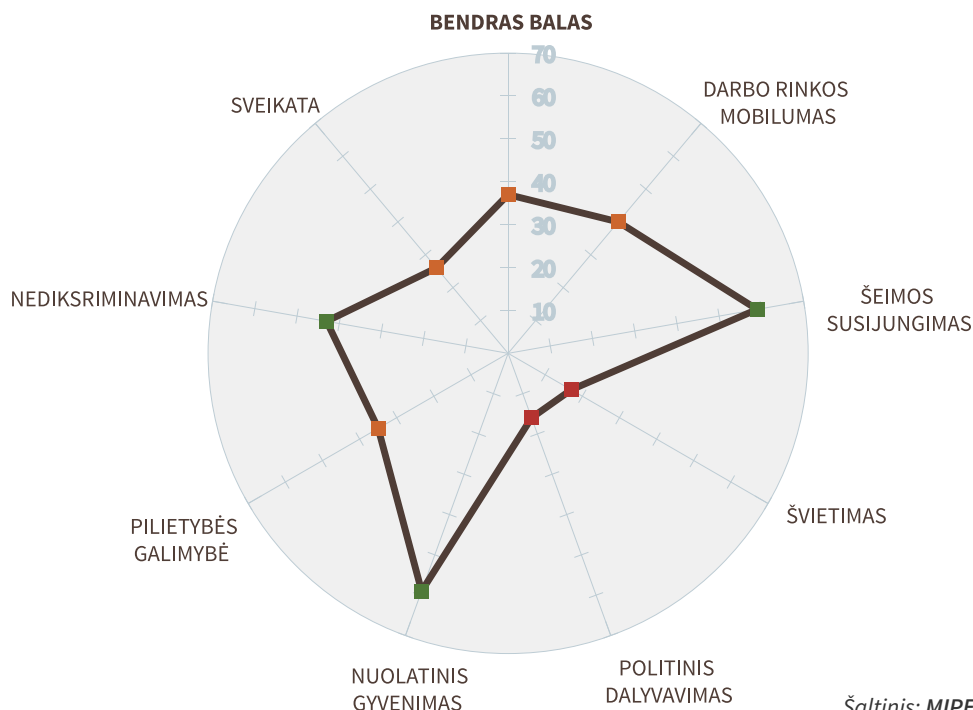
udo politinės valios ir sutarimo nebuvimas. Tai puikiai iliustruoja 2015 m. pavasarį kilę debatai dėl Seime sukurtos nuolatinės migracijos komisijos, kuri turėtų rengti ir koordinuoti valstybės politikos migracijos srityje strategiją¹⁸.

INTEGRACIJA – DVIKRYPTIS PROCESAS: BŪTINAS VISUOMENĖS IR MIGRANTŲ ŠVIETIMAS

Kas keturis metus atliekamas „Migrantų integracijos politikos indeksas“ rodo, kad nepaisant vykstančių migracijos politikos institucionalizavimo procesų, reali migrantų situacija Lietuvoje vis prastėja. Jei 2007 m. Lietuva pagal 7 migrantų integracijos politikos sritis (darbo rinkos mobilumas, šeimų susijungimas, švietimas, politinis dalyvavimas, ilgalaikis gyvenimas, pilietybė, nediskriminavimo politika) užėmė 20 vietą iš 28, tai 2011 m. – 27 vietą iš 31, o 2015 m., prisidėjus sveikatos srities vertinimui, – 34 vietą iš 38. 2014 m. Lietuvoje buvo prasčiausiai pasirengta integruoti migrantus į švietimo, politinio dalyvavimo bei sveikatos sistemas (žr. grafiką 4).

Dr. Žibas, komentuodamas Etninių tyrimų instituto MIPEX Lietuvos ataskaitą, įvardijo šešias pagrindines intervencijų sritis²⁰:

Grafikas 4. MIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS INDEKSAS PAGAL POLITIKOS SRITIS LIETUVOJE, 2014 M.

Šaltinis: MIPEX duomenys, 2015 m. ¹⁹

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo, <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.A4AF6B7EF4E4>

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=465202&p_tr2=2

¹⁵ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, „Žmogaus teisių apžvalga: 2013–2014“, <http://pasidomek.lt/lt/migrantu-teises>

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo

¹⁷ Lietuvos Respublikos darbo ir socialinės apsaugos ministro įsakymas dėl Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015–2017 metų veiksmų plano patvirtinimo, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ee908ca090d211e4bb408baba2bdddf3>

¹⁸ 15min.lt, „Migracijos strategija rūpinsis seimūnų Migracijos komisija“, <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/migracijos-strategija-rupinsis-seimunu-migracijos-komisija-56-496735>

¹⁹ 2013–2014 Migracijos integracijos politikos indeksas, <http://mipex.eu/lithuania>

²⁰ Migracijos integracijos politikos indeksas

- » Padidinti darbo migrantų mobilumą; tai ypač aktu-
lu žemos kvalifikacijos darbo migrantams, kurie yra
„pririšti“ prie konkretaus darbdavio, o tai ES pripažįsta-
ma kaip bloga praktika, didinanti migrantų išnaudojimo
ir modernios vergijos atvejų tikimybę;
- » Padidinti šeimos susijungimo galimybes nepiliečiams,
ypač migrantams, dirbantiems žemesnės kvalifikaci-
jos darbus;
- » Suteikti teisę ne ES piliečiams dalyvauti politinėse
partijose ir asociacijose;
- » Per naują konsultacinį forumą, reguliariai konsultuo-
tis su ne ES šalių piliečiais apie ryškėjančius politikos
iššūkius;
- » Padidinti sveikatos paslaugų prieinamumą laikiniems
migrantams iš ne ES šalių;
- » Užtikrinti reikiamą švietimo infrastruktūrą, sudarančią
galimybę vaikams ir jaunuoliams mokytis iš kitų šalių
visoje Lietuvoje;

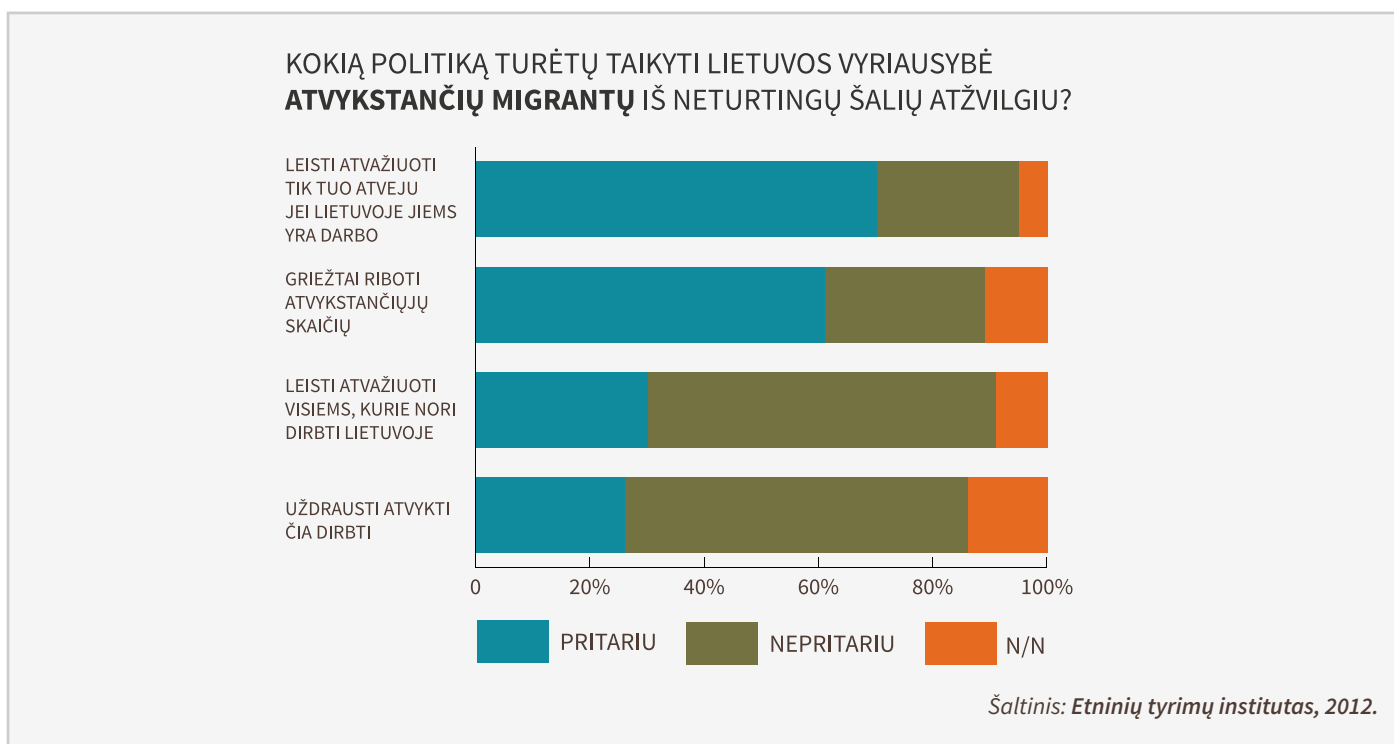
grafiką 5).

Ekspertas pabrėžė ankstyvo Lietuvos piliečių bei migrantų vaikų švietimo būtinybę. Užsienio šalių patirtis liudija, kad ankstyvas švietimas darželyje ar mokykloje skatina pagar-
bą įvairovei bei ruošia vaikus dalyvavimui daugiakultūrė-
je visuomenėje. Pasak eksperto, Lietuvos mokyklos nėra
pasirengusios priimti migrantų vaikų. Tai ne vien kalbinių
įgūdžių iššūkis mokytojams, bet ir tinkamas mokytojų bei
visos švietimo bazės parengimas dirbti daugiakultūrė-
je aplinkoje ir diegti įvairovės skatinimo priemones
(pavyzdžiui, patyčių dėl vaiko pilietybės vengimo, moky-
tojų nuostatų šių vaikų atžvilgiu keitimo ir kt.).

Iki šiol nepakankamai išplėtotą ir skirtingoms migrantų
kategorijoms pritaikytą suaugusių migrantų tęstinio švie-
timo sistema. Pavyzdžiui, moterų, atvykusių šeimos
susijungimo pagrindu, poreikiai yra kitokie nei pabėgėlių,
kenčiančių nuo potrauminio streso sutrikimo. Reikia tobu-
linti ir antidiskriminacinę politiką, kadangi egzistuojanti
teisinė bazė dažnai yra netinkama migrantų situacijoms,
tačiau šalyje yra sukaupta migrantų integracijos geroji
praktika bei sustiprintos NVO sektoriaus kompetencijos.
Lietuvoje veikia Migracijos informacijos ir bendradarbia-
vimo platforma, Raudonojo Kryžiaus Migrantų informaci-
jos ir konsultacijos centras, Migrantų centras Plius ir kt.
Pabėgėlių krizės akivaizdoje, atsirado įvairių visuomeninių
bei privačių asmenų iniciatyvų integruoti migrantus į vie-
tos bendruomenes. Reikia tikėtis, kad šios iniciatyvos bus
tęsiamos ir integruojamos į šalies migracijos politiką, kuri
šiandien žengia pirmuosius savo žingsnius.

Kaip vieną iš svarbiausių migrantų integracijos sričių, Dr. Ži-
bas išskyrė būtinybę keisti visuomenės požiūrį į migrantus
kaip į „išteklius“, pirmiausia socialiniu požiūriu, o ne kaip
į „grėsmę saugumui“. Poreikį dirbti su visuomenės nuos-
tatomis patvirtina visuomenės apklausų duomenys²¹. Nuo
2010 iki 2013 metų pritarimas daugumai teiginių, susijusių
su imigracijos nauda valstybei ir visuomenei, sumažėjo (žr.

Grafikas 5. VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į MIGRACIJOS POLITIKOS PRIORITETUS

²¹ Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Visuomenės nuostatų apklausos rezultatai, 2013 m., <http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2010/02/Visuomen%C4%97s-nuostatos-2013.pdf>

Europos Sąjungos atsakas į migracijos problemą ir jos priežastis

Europos Sąjungos (ES) valstybės bendromis pastangomis siekia spręsti atvykstančių migrantų padėtį. Nors ES ambicingai bando imtis „visapusiškų“ priemonių ir vykdo integruotą migracijos politiką, tačiau šiuos veiksmus riboja pati diskurso problematika, pavyzdžiui, dėmesys pagrindinėms migracijos priežastims nedaug teprisidėjo plėtojant subalansuotą ir nuoseklų požiūrį į šį sudėtingą klausimą.

L Pastaruoju metu Europos Sąjungos migracijos politika yra atidžiai peržiūrima, nes iki šiol bendrijos vykdomos priemonės, kaip atsakas į 2013 metais įvykusią Lampedūzos katastrofą, buvo neveiksmingos. Aštuonių šimtų migrantų žūtis jūroje 2015 m. balandį pastūmėjo Europos Sąjungą imtis bendrų veiksmų, ir ši nelaimė, paskutinė tragedijų virtinėje, paskatino surengti keletą aukščiausio lygio susitikimų.

Europos Komisija parengė Europos migracijos darbotvarkę, o birželio mėnesį Europos Vadovų Taryba paskelbė išvadas dėl sistemingų veiksmų. Iki šiol Europos Sąjunga veikė vienašališkai, užuot bandžiusi ieškoti bendrų sprendimų kartu su Afrikos valstybėmis, kurios tikriausiai nedalyvavo šių klausimų svarstyme. Tačiau lapkritį Europos Sąjunga

Lampedūzos sala. © Luca Siragusa, Flickr.

surengė Afrikos ir ES Vadovų susitikimą Maltos sostinėje Valetėje, siekdamą ištaisyti padėtį ir suprasdama, kad veiksmingas migracijos situacijos sprendimas galimas tik bendromis pastangomis.

Remiantis pačios Europos Sąjungos pareiškimais, šiuo metu, regis, veiksmai yra derinami, bent jau ES viduje, sprendžiant atvykstančių migrantų klausimus. Pastebimas didesnis koordinavimas ir rengiami bendri susitikimai su skirtingais šios politikos

veikėjais, įtraukiant užsienio reikalų, teisingumo, vidaus reikalų ir vystymo sričių atstovus.

Tačiau iki šiol kyla klausimas, kiek išties visapusiški yra Europos Sąjungos numatomi veiksmai, pavyzdžiui, ES vizija „kovoti su pagrindinėmis (nelegalios) migracijos priežastimis“, numatyta migracijos politikos plane.

SKIRTINGOS MIGRACIJOS SAMPRATOS

Politiniam atsakui ir strategijoms įtaką daro tai, kaip politiniai veikėjai suvokia jiems iškylančių problemų pobūdį, kokių tikslų jie siekia ir kaip jie siūlo jas spręsti.

Kokią gi problemą Europos Sąjungos supratimu reikia spręsti iš esmės? Kitaip tariant, apie kokio reiškinio priežastis kalbama? Dokumentuose vartojamos skirtingos formuluotės: Europos migracijos darbotvarkėje jos varijuoja nuo „kovos su pagrindinėmis nelegalaus ir priverstinio pasitraukimo į kitas šalis priežastimis“ iki „kovos su pagrindinėmis nelegalios migracijos priežastimis“ (t.y. visų migrantų, keliaujančių nelegaliais maršrutais), o Europos Viršūnių Tarybos išvadose kalbama tiesiog apie „kovą su pagrindinėmis migracijos priežastimis“. Remiantis Tarybos dokumento formuluote, migracijos problemą, regis, sudaro žmonių judėjimas apskritai, todėl čia keliamas uždavinys atgrasyti bet kokius nepageidaujamus migrantus nuo bet kokių bandymų vykti į Europą.

Šiame tekste beveik nekalbama apie kovą su pagrindinėmis nelegalaus judėjimo ar neteisėto apsistojimo šalyje priežastimis (atsižvelgiant į tai, kad daugelis migrantų atvyksta legaliai, tačiau ilgainiui praranda teisėtą statusą). Jei būtų kalbama apie nelegalumą, tuomet didesnę dėmesį reikėtų skirti įtemptiems santykiams tarp pabėgėlių ir migrantų, kuriuos jie patiria dėl karinių konfliktų, krizių ir pragyvenimo šaltinių trūkumo bei

Legalijų priemonių pasiūlymas sumažintų, bent jau tam tikrais atvejais, poreikį naudotis nelegaliais kanalais

teisėtų būdų ar teisinių galimybių apsisistoti skirtingoms migrantų grupėms stoka.

Tačiau ES sienų uždarymas kai kuriems migrantams neidentifikuojamas kaip viena iš pagrindinių „nelegalios“ migracijos priežasčių. Legalijų priemonių pasiūlymas sumažintų, bent jau tam tikrais atvejais, poreikį naudotis nelegaliais kanalais. Nors kelios ES valstybės narės jau pradėjo ieškoti kitokių teisėtų būdų prieglobsčio ieškantiems asmenims, pažanga vyksta lėtai. Kadangi sprendimus dėl priimamų migrantų skaičiaus įgalios priimti pačios ES valstybės narės, ES institucijoms yra sudėtinga koordinuoti veiksmus.

KOVA SU VĖJO MALŪNAIS

Problemos, išreikštos kaip nepageidaujamos migracijos suvaržymas, sprendimas – kovoti su pagrindinėmis migracijos priežastimis, – gali pareikalauti daug bergždžių veiksmy, kadangi šių sampratų prielaidos gali būti perdėm supaprastintos ar nepakankamai ištirtos. Tai taip pat iškelia daug kitų iššūkių Europos Sąjungos visapusiškiems veiksams.

Pirma, Europos Sąjunga rizikuoja nukrypti nuo visapusiško ir pozityvaus susitarimo, išplėto ES komunikate „Visuotinis požiūris į migraciją ir judumą“ ar ES indėlyje į 2013 m. JT aukšto lygio dialogą dėl tarptautinės migracijos ir vystymosi. Čia migracija įvardijama ne kaip problema, kurią reikia sustabdyti, o veikia kaip reiškinys, kurį galima suvaldyti tiek kilmės šalių, tiek kelionės tikslo šalių bei pačių migrantų labui, – jei šis procesas yra tinkamai reguliuojamas.

Antra, toks požiūris kelia riziką, kad visi migracijos ir prieglobsčio klausimai bus priskirti tai pačiai „nelegalios migracijos“ kategorijai. Šiuo metu vykstančios diskusijos Europos Sąjungoje nedaug nepadaeda plėtoti subalansuoto požiūrio į teisėtus pabėgėlių poreikius ir jų tarptautinę apsaugą. Pagrindinės migracijos priežastys yra sudėtingos ir asmenų, bėgančių iš karinių konfliktų zonių, negalima „atgrasyti“ nuo migracijos tokiomis pačiomis priemonėmis, kaip tų, kurie pasirenka migruoti dėl kitokių priežasčių.

Trečia, tai susiaurina galimų priemonių pasirinkimą. Nors Migracijos darbotvarkėje yra numatytos įvairios galimybės, įskaitant naujus legalius judėjimo kanalus, Europos Viršūnių Tarybos išvadose dėmesys sutelktas į readmisijos ir grąžinimo klausimus, migracijos suvaržymo būdus ir „stūmos veiksnių“ redukovimą, stiprinant vystomąjį bendradarbiavimą.

Net ir Migracijos darbotvarkėje tokie legalūs migracijos būdai nesiejami su

kova su pagrindinėmis jos priežastimis, nepaisant to, kad migracija gali daryti didelį poveikį įvairiems vystymosi aspektams.

Trumpuoju laikotarpiu reikėtų peržiūrėti gabentojams taikomas sankcijas, siekiant sumažinti poreikį naudotis nelegaliais migracijos būdais. Deja, šis klausimas iki šiol yra politinių diskusijų užribyje. Ilgesniuoju laikotarpiu reikėtų rasti kūrybiškų sprendimų, kaip panaudoti potencialių migrantų įgūdžius, atsižvelgiant į paklausą Europos darbo rinkose. Iki šiol yra vilties, kad ilgalaikiai teisiniai aspektai, numatyti Migracijos darbotvarkėje, bus parengti.

AR KOVOS SU MIGRACIJOS PRIEŽASTIMIS SPRENDIMAI – VISAPUSIŠKI?

Nors pagrindinės priverstinio pasitraukimo iš šalies priežastys daugiausia yra susijusios su kariniais konfliktais ir žmogaus teisių pažeidimais, migraciją skatinantys veiksniai įprastai yra kompleksiški ir susiję su žmonių, patyrusių nelygybę, bedar-

bystę, pragyvenimo šaltinių bei išteklių trūkumą ir prastą valdymą, gereno gyvenimo paieškomis. Nesvarbu, ar šių klausimų sprendimas sumažins migraciją ar ne, neabejotinai turime skirti jiems dėmesio.

Vienintelės kovos su pagrindinėmis migracijos priežastimis priemonės, paminėtos Europos Viršūnių Tarybos išvadose, yra sistemingesnis vystomojo bendradarbiavimo įgyvendinimas ir investicijų plėtra Afrikoje. Nors tai iš dalies paskatintų tvaresnį vystymąsi ir mažintų konfliktų riziką, tačiau vargu ar galime tikėtis, kad vien tik vystomasis bendradarbiavimas išspręs šią problemą, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiandienos iššūkis yra kur kas didesnis nei pagalba.

Vis dėlto, ES Migracijos darbotvarkė atspindi visapusiškesnį Europos Sąjungos požiūrį: čia kovai su pagrindinėmis migracijos priežastimis į ES užsienio politiką aktyviai įtraukiamos 140 atstovybių visame pasaulyje. Tačiau šioje darbotvarkėje neužsimenama apie politikos suderinamumą įvairiose srityse tokiose, kaip prekyba,

žuvininkystė, vartojimas ir mokesčiai. Visos šios sritys daro įtaką potencialių migrantų pragyvenimo šaltiniams ir veikia migracijos dinamiką. Kariniai konfliktai ir smurtas, verčiantis žmones išvykti iš šalies, yra glaudžiai susijusios su „tarptautiniais konfliktus skatinančiais veiksniais“ tokiais, kaip neteisėtas ginklų tiekimas, prekyba narkotikais ir pasaulinė ekonomikos sistema.

Užuot formuluojant migracijos problemą, kurią reikia spręsti „kažkur ten“, teikiant paramą vystymuisi, Europos Sąjungos lyderiai taip pat turėtų peržiūrėti savo vidaus politiką ir apsvarstyti, kaip reformuoti tas sritis, kurios paremtų ir plėtotų tvarius pragyvenimo šaltinius Europos kaimyninėse ir atokesnėse valstybėse, taip pat ir dabartiniams bei potencialiems migrantams.

Šaltinis. Knoll, A. Parshotam, A. 2015. Užduokite tinkamus klausimus ir gaukite tinkamus atsakymus: Europos Sąjungos atsakas į migracijos problemą ir jos priežastis. Europos vystymosi politikos valdymo centro (ECDEPM) diskusijų klausimai, tinklaraštis, 2015 m. liepos 29 d.

Migracijos tendencijos Viduržemio jūros regione: Žvilgsnis iš arčiau

2014 m. lapkričio mėnesį Tarptautinės migracijos organizacijos (IOM) Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos (MENA) regiono biuras, siekdamas iširti migracijos srautų dinamiką, užsakė agentūrai „Altai Consulting“ surinkti naujausius duomenis apie migraciją Viduržemio jūros regione, didžiausią dėmesį skiriant dviem migracijos keliams – Vakarų ir Vidurio Viduržemio jūros maršrutams.

2014 m. lapkričio – 2015 m. vasario mėn. atliktas tyrimas septyniose Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regiono bei Europos valstybėse (Egipte, Italijoje, Libijoje, Maltoje, Maroke, Ispanijoje ir Tunise). Šiose šalyse buvo atlikta 60 giluminių interviu su migrantais ir 73 interviu su svarbiausiais veikėjais, iš viso tyrimą sudarė 133 kokybinės giluminės apklausos.

Migracija į Europos šalis, dažnai pasirenkant pavojingus ir rizikingus kelius, nėra naujas reiškinys. Jau daugelį dešimtmečių nuo persekiojimo ir karinių konfliktų bėgantys arba ekonominio saugumo siekiantys migrantai apsisprendžia keliauti į Europą. Nors šis reiškinys nėra naujas, pastaraisiais metais stebimas šių procesų suaktyvėjimas. Dvidešimtajame amžiuje pasaulio populiacijai išaugus keturgubai, migrantų judėjimas dar labiau suintensyvėjo. Nepaisant to, kad migrantų skaičius auga, teisėtos migracijos būdai iki šiol yra riboti, todėl migrantai slapčia leidžiasi į itin pavojingas ir rizikingas keliones. Nuo 2000 m. kelionės įvairiais migracijos maršrutais visame pasaulyje pasiglemžė 40 tūkst. žmonių gyvybių. 2014 m. sausio–rugsėjo mėn. vien tik Viduržemio jūroje buvo išgelbėta daugiau kaip 120 tūkst. asmenų, o nuskendusiujų skaičius, spėjama, siekė 3072 (iš viso paskendusiujų migrantų, plaukusiuų valtimis, skaičius pasaulyje siekė 4077). Taigi, Viduržemio jūra virto

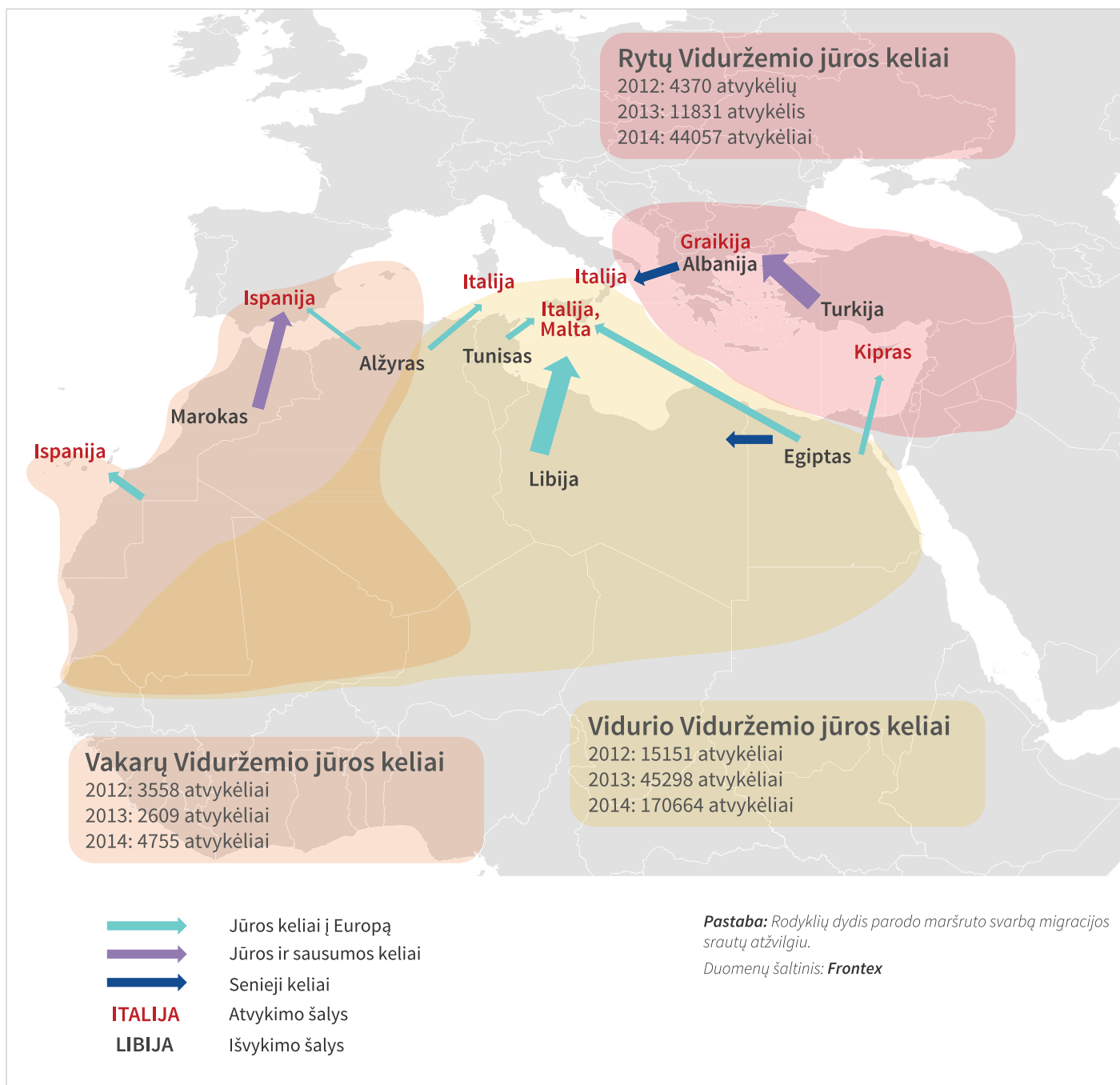

Išaugus pasaulio populiacijai, migrantų judėjimas dar labiau suintensyvėjo. © IOM, Sandra Black, Flickr.

daugiausia gyvybių visame pasaulyje nusinešusia jūra. Dar sparčiau auga priverstinai iš gimtųjų vietų išsikeliančių ir šalies viduje judančių migrantų skaičius.

Taip pat pasikeitė ir patys migrantų srautai. Keliaujančiųjų į Šiaurės Afriką ir iš ten per Viduržemio jūrą į Europą grupes sudaro migrantai, prieglobsčio prašytojai ir pabėgėliai. Tai reiškia, kad šiandien migrantų srautus sudaro mišrios žmonių grupės, kurių nariai turi skirtingus siekius, tačiau jie visi keliauja tais pačiais maršrutais ir patenka į tų pačių nelegalių gabentojų rankas. Be to, nors ne visi iš jų yra prieglobsčio prašytojai ir ne visiems jiems reikia tarptautinės

VAKARŲ, VIDURIO IR RYTŲ VIDURŽEMIO JŪROS KELIAI

apsaugos, visų migrantų žmogaus teisės turi būti apgintos, ypač žinant, kad tokiose kelionėse žmonės yra itin pažeidžiami ir jiems kyla daug įvairių grėsmių, nuo kurių jie turi būti apsaugoti.

Šiandien Europos Sąjungai iškilo didžiausia migracijos problema nuo pat šios bendrijos susikūrimo pradžios, ir, atsižvelgiant į jos kaimynystėje vykstančius konfliktus (Siriijoje, Libijoje, Irake, Ukrainoje, Pietų Sudane ir daugelyje kitų valstybių), nepanašu, kad migracijos mastai artimiausiu metu sumažės. Dėl šios situacijos ypatinga našta tenka visoms valstybėms, esančioms prie Viduržemio jūros, todėl šis klausimas yra ne tik Europos, bet ir regiono problema. Kadangi dauguma sausumos sienų yra uždarytos, pagrindiniai migracijos keliai eina per Viduržemio jūrą, dažniausiai pasirenkant Vidurio Viduržemio jūros maršrutą, kuriuo

keliaujančiųjų skaičius 2013–2014 m. išaugo 376 procentais. Deja, padidėjus migrantų srautams, jų keliavimo sąlygos smarkiai pablogėjo.

1. VAKARŲ VIDURŽEMIO JŪROS MARŠRUTAS

1.1 CHARAKTERISTIKOS

- » Beveik 90 procentų nelegalių migrantų Ispanijoje į šalį atvyko teisėtai, tačiau ilgainiui prarado teisėtą statusą; tik 10 procentų migrantų į šalį atvyko valtimis iš Užsachario Afrikos šalių per Viduržemio jūrą.
- » Pagrindinės migrantų, atvykstančių per Viduržemio jūrą, kilmės šalys įprastai buvo Senegalas, Kamerūnas,

Gvinėja ir Nigerija, tačiau nuo 2013 m. didesni migrantų (prieglobsčio prašytojų) srautai pastebimi iš karo ar neramumų krečiamų šalių.

- » Skirtingai nei situacija Libijoje, daugelis migrantų, atvykstančių į Maroką, turi aiškų tikslą vykti į Europą, tačiau dėl sunkumų, užkertančių kelią į Ispaniją, dauguma jų pasilieka Maroke daug ilgiau nei tikėjosi.

1.2 MIGRACIJĄ SKATINANTYS (STŪMOS IR TRAUKOS) VEIKSNIAI

- » Stūmos veiksniai akivaizdžiai yra daug stipresni nei traukos veiksniai, o svarbiausias stūmos veiksnys yra siekis ištrūkti iš nestabilios padėties: karo arba konfliktų (prieglobsčio prašytojai) arba patiriamo ekonominio ar socialinio spaudimo, keliančio grėsmę stabiliam gyvenimui.
- » Migracija siekiant geresnių socialinių sąlygų: nelygybės jausmas dažnai yra svarbesnis veiksnys nei neišvengiama būtinybė išvykti iš šalies, priimant sprendimą migruoti. Dėl šios priežasties daugelis migrantų, keliaujančių Vakarų Viduržemio jūros maršrutu, savo gimtinėse negyveno pačiomis prasčiausiomis sąlygomis.
- » Lūžio taškas: daugelis migrantų savo gimtinėse jautė nuolatinį pavojų, jų saugumo pamatas buvo itin tra-

pus ir bet kurią akimirką galėjo būti sugriautas. Dažniausiai migrantai sprendimą palikti šalį priima tada, kai šis saugumo pamatas pradeda griūti.

- » Kiti migrantai lūžio tašką pasiekia tada, kai pamato, jog iš svečių šalių grįžusiesiems tėvynainiams pavyko susikurti geresnį gyvenimą arba kai iš užsienio grįžę draugai vėl nusprendžia migruoti ir pasiūlo į svečių šalį vykti kartu.

1.3 PAGRINDINIAI KELIAVIMO MARŠRUTAI IR SĄLYGOS

- » **Maršrutas per Mauritaniją:** migrantai iš Senegalo dažniausiai kelionę pradeda nuo Dakaro ir kirtę valstybės sieną pasiekia Nuakšotą (Mauritanija), iš kur jie vyksta į Nuadibu. Tuomet kirtę sieną jie keliauja į Bir Gandouzą (Marokas), po to per Daklą ir Ajuną vyksta į Maroko šiaurėje esančius miestus – Kasablanką, Rabatą, Tanžerą, Udždą ir Nadorą.
- » **Maršrutas per dykumą:** anglakalbiai migrantai dažniausiai keliauja per Agadesą, o prancūzakalbiai – per Gao miestą. Toliau jie visi keliauja per Tamanrasetą (Alžyras), Gardają, Alžyrą arba Oraną, iš kur vyksta į Magnają ir kirtę sieną patenka į Udždą (Marokas).
- » **Maršrutai iš Maroko į Ispaniją:** keliaujant jūra įprastai buvo kertamas Gibraltaro sąsiauris iš

MIGRACIJĄ SKATINANTYS VEIKSNIAI*

* Parengta pagal: http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebiteize/geography/migration/migration_trends_rev2.shtml

Tanžero į Tarifa, o sausumos kelias vedė nuo Maroko iki Melilos ir Seutos teritorijų. Pastaraisiais metais iš Maroko į Melilą ir Seutą pradėta keliauti ir jūra.

- » **Neteisėtas migrantų gabenimas:** pagrindiniai neteisėto migrantų gabenimo taškai yra Agadesas (Nigeris) ir Gao (Malis). Nigerio Respublikos miestas Arlitas yra pagrindinė prekybos žmonėmis ir prostitucijos vieta. Migrantai įprastai tariaisi su nelegaliems migrantų gabentojams dirbančiais ryšininkais, kilusiais iš tos pačios šalies, kaip ir migrantai. Kai kurie migrantai teigė įgalioję tam tikrus laiduotojus, sumokėjusius nelegaliems vežėjams po to, kai jie sėkmingai pasiekė paskirties vietą.
- » **Prekyba žmonėmis:** didžioji dauguma Nigerijos moterų, atvykstančių į Maroką, yra prekybos žmonėmis aukos, parduotos seksualinio išnaudojimo tikslais. 2014 m. kamerūniečių, tapusių tokios prekybos aukomis seksualinio išnaudojimo tikslais, skaičius viršijo Nigerijos moterų, atsidūrusių šioje padėtyje, skaičių.

1.4 PAGRINDINIAI VEIKĖJAI IR PROGRAMOS

Ispanija

- » Reaguodama į migracijos problemą Viduržemio jūros regione, Ispanija parengė dvišalius susitarimus su Maroku, Žaliojo Kyšulio Respublika, Maliu, Gvinėja, Bisau Gvinėja, Nigeriu, Mauritanija ir Senegalais.
- » **Nelegalių migrantų priėmimas:** Ispanijoje neteisėta migracija nėra laikoma nusikaltimu, todėl į šalį atvykę nelegalūs migrantai nėra sulaikomi. Tačiau, jei Ispanijos valdžios institucijos nusprendžia, kad reikia sulaikyti asmenį tam, kad jį galėtų deportuoti, šios institucijos gali kreiptis į teismą prašydamos tokios teisės.
- » **Prieglobsčio prašytojų priėmimas:** visus prašymus suteikti prieglobstį svarsto Ispanijos prieglobsčio biuras, įsteigtas 1992 m. prie Vidaus reikalų ministerijos. Už migrantų priėmimo procesą yra atsakinga Ispanijos Darbo ir socialinės apsaugos ministerija. Ispanijoje veikia 45 prieglobsčio prašytojų priėmimo centrai.
- » Ispanijoje pilietinės visuomenės organizacijos teikia įvairiapusę pagalbą migrantams ir prieglobsčio prašytojams, dažnai bendradarbiaudamos su Tarptautine migracijos organizacija (IOM), Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro biuru bei Ispanijos vyriausybe.

Marokas

- » 2013 m. Marokas inicijavo migracijos politikos ir įstatymų pakeitimus dėl nelegalių migrantų legalizavimo, pabėgėlių statuso, migracijos įstatymų reformos, atnaujintų regioninio ir tarptautinio bendradarbiavimo migracijos srityje įsipareigojimų.
- » Greta Tarptautinės migracijos organizacijos ir Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro biuro teikiamos pagalbos, Maroke veikia aktyvi pilietinė visuomenė, įvairiais būdais padedanti tenkinti migrantų poreikius.

2. VAKARŲ VIDURŽEMIO JŪROS MARŠRUTAS

2.1 NAUJAUSIOS TENDENCIJOS

Libija

- » Libijos krizė 2014 m. sukėlė nemažai permainų, paveikusių migrantų situaciją šalyje, prieglobsčio prašytojų apsaugos sąlygas, ir galiausiai migrantų, vykstančių į šalį ir iš šalies, srautus.
- » **Grėsmės:** savavališkas suėmimas ir sulaikymas, persekiojimas, priverstinis darbas ir dirbančiųjų išna-

dojimas, gandai apie sirų sąsajas su tam tikromis kovotojų grupuotėmis, kaltės suvertimas sirams ir palestiniečiams, ypač didelė grėsmė religinėms mažumoms.

- » **Sulaikymas:** Kovos prieš nelegalią migraciją departamentas (DCIM) Libijoje yra įsteigęs 18 sulaikymo centrų, tačiau manoma, kad įvairios kovotojų grupės taip pat yra įkūrusios neoficialių sulaikymo centrų.
- » **Emigracijos srautai:** migrantai teigia patiriantys didelį spaudimą palikti šalį dabartinėmis aplinkybėmis ir bene vienintelis būdas tai padaryti – keliauti per Viduržemio jūrą.
- » **Libijoje nusprendžia pasilikti** iki šiol turintys stabilų darbą asmenys, anksčiau atvykę pabėgėliai ir itin pažeidžiami, neturintys išteklių migrantai iš Užsachario Afrikos.
- » **Imigracijos srautai:** atvykstančių migrantų srautai galbūt sumažėjo, tačiau nesiliovė dėl gerai įtvirtintų migracijos į šią šalį kelių bei tranzito maršrutų. Taip pat yra požymių, jog susidariusia situacija suskubo pasinaudoti nelegalių migrantų vežėjais, skatinantys migrantus vykti į Libiją.

Egiptas

- » Padidėjus į Egiptą plūstančių prieglobsčio prašytojų srautams (nuo 2011 m. iki 2014 m. jų skaičius išaugo dvigubai), susilpnėjo apsaugos sistema, ypač pabėgėlių iš Sirijos atžvilgiu.
- » Vis labiau prastėjančios socioekonominės prieglobsčio prašytojų sąlygos Egipte privertė dalį pabėgėlių vykti iš šalies nelegaliai jūra arba sausuma, siekiant rasti saugų prieglobstį kitoje šalyje. Dėl šios priežasties Egipte imtasi griežtesnių priemonių, sulaikant nelegaliai iš šalies išvykti mėginančius asmenis ir taip sumažinant emigrantų srautus.

Tunisas

- » Tunisas jau nebėra svarbi migrantų išvykimo į Europą vieta. Šiandien daugiau nelegalių migrantų mėgina pasiekti Europos krantus iš Egipto nei iš Tuniso. Netgi yra duomenų, rodančių, kad tunisiečiai ir marokiečiai keliauja į Libiją, kad iš ten galėtų valtimis pasiekti Europą, užuot šią kelionę pradėję iš savo gimtųjų kraštų. Taip pat pranešama, jog migrantai iš kitų trečiųjų šalių (Užsachario Afrikos šalių gyventojai ir sirai) keliauja iš Tuniso į Libiją, kad iš ten valtimis persikeltų į Europą.
- » Per Libijos krizę 2014 m. Tunisas sėkmingai uždarė

sienas ne iš Libijos kilusiems migrantams, kurie per Tunisą mėgino išvykti iš Libijos.

Malta

- » 2014 m. į Maltą valtimis atvykstančių migrantų srautai ženkliai sumažėjo (iš viso į šalį atvyko 568 migrantai; ankstesniais laikotarpiais vidutiniškai per metus atvykstančių migrantų skaičius siekė 1500), daugiausia todėl, kad Italijos laivyno gelbėjimo operacijos „Mare Nostrum“ metu migrantai buvo išlaipinti Sicilijoje, tačiau šiek tiek padidėjo sausuma atvykstančių migrantų srautai, ypač iš Libijos.
- » Stebima nauja tendencija, kuomet migrantai, kuriems suteiktas prieglobstis Italijoje, vyksta į Maltą pas savo šeimą arba tikėdamiesi gauti geresnį darbą.
- » Maltos vyriausybė planuoja atlikti teisės aktų pakeitimus, susijusius su dabartine migrantų sulaikymo politika, vadovaujantis naująja ES Priėmimo sąlygų direktyva.
- » Nustatyta atvejų, kai Rytų Europoje veikiančių tarptautinių nusikalstamų grupuočių atstovai Maltoje apsistojusiems sirams pardavinėjo padirbtus pasus arba tapatybės dokumentus, kurie palengvintų judėjimą į kitas Europos Sąjungos valstybes.

Italija

- » 2014 m. Italijoje smarkiai išaugo migrantų, atvykstančių valtimis per Viduržemio jūrą, skaičius (bendras migrantų skaičius siekė 170 100 – trigubai daugiau nei 2011 metais). Migrantų srauto padidėjimą lėmė svarbūs stūmos veiksniai, įskaitant paaštrėjusius konfliktus Europos kaimyninėse šalyse.
- » 2014 m., kaip ir anksčiau, Italiją pasiekti mėginančių migrantų daugiausia buvo iš Libijos, pusė atvykstančiųjų buvo sirai ir eritriečiai.
- » Dauguma sirų ir eritriečių, atvykusių į Italiją Vidurio Viduržemio jūros keliu, slapčia iš Italijos išvyko į kitas Europos šalis.

2.2 MIGRACIJĄ SKATINANTYS (STŪMOS IR TRAUKOS) VEIKSNIAI

- » Nors kai kurie teigia, kad operacija „Mare Nostrum“ buvo traukos veiksnys, tiesa ta, jog padidėjusius žmonių, keliaujančių Šiaurės Afrikos pakrantės link, srautus nulėmė tam tikri stūmos veiksniai (konfliktai Irake, Sirijoje, Centrinės Afrikos Respublikoje, Pietų Sudane ir didėjančios represijos Eritrėjoje).

- » Pasibaigus „Mare Nostrum“ operacijai padaugėjo migrantų, atvykstančių valtimis iš Libijos (2015 m. sausio–gegužės mėn. į Italiją atvyko daugiau kaip 33 tūkst. migrantų, 2014 m. per tą patį laikotarpį – 26 tūkst. migrantų).
- » Dėl Libijoje kilusios krizės šalyje esantys migrantai pajuto spaudimą išvykti iš Italijos. Judėjimą taip pat paskatino migrantų suvokimas, kad durys į Europą yra „atviros“. Dėl šios priežasties padaugėjo žmonių, migruojančių iš oportunistinių paskatų.

2.3 PAGRINDINIAI KELIAVIMO MARŠRUTAI IR SĄLYGOS

- » Po revoliucijos pagrindiniai migrantų srautai į Libiją 2014 m. išliko, tačiau atsirado ir naujų maršrutų į šalį ir iš jos. Kalbant konkrečiai, susidarė migrantų srautai iš Libijos į Egiptą ir tarp Tuniso ir Libijos abiem kryptimis.
- » Libija iki šiol yra pagrindinė migrantų išvykimo šalis. 2014 m. daugiau kaip 80 procentų valtimis atvykusių į Italiją migrantų yra iš Libijos. Tačiau 2014 m. taip pat išaugo iš Egipto ir Turkijos valtimis atvykstančių žmonių skaičius.
- » 2014 m. pagrindinės išvykimo valtimis vietos Libijoje buvo pakrantės placdarmai, esantys 50 km į rytus

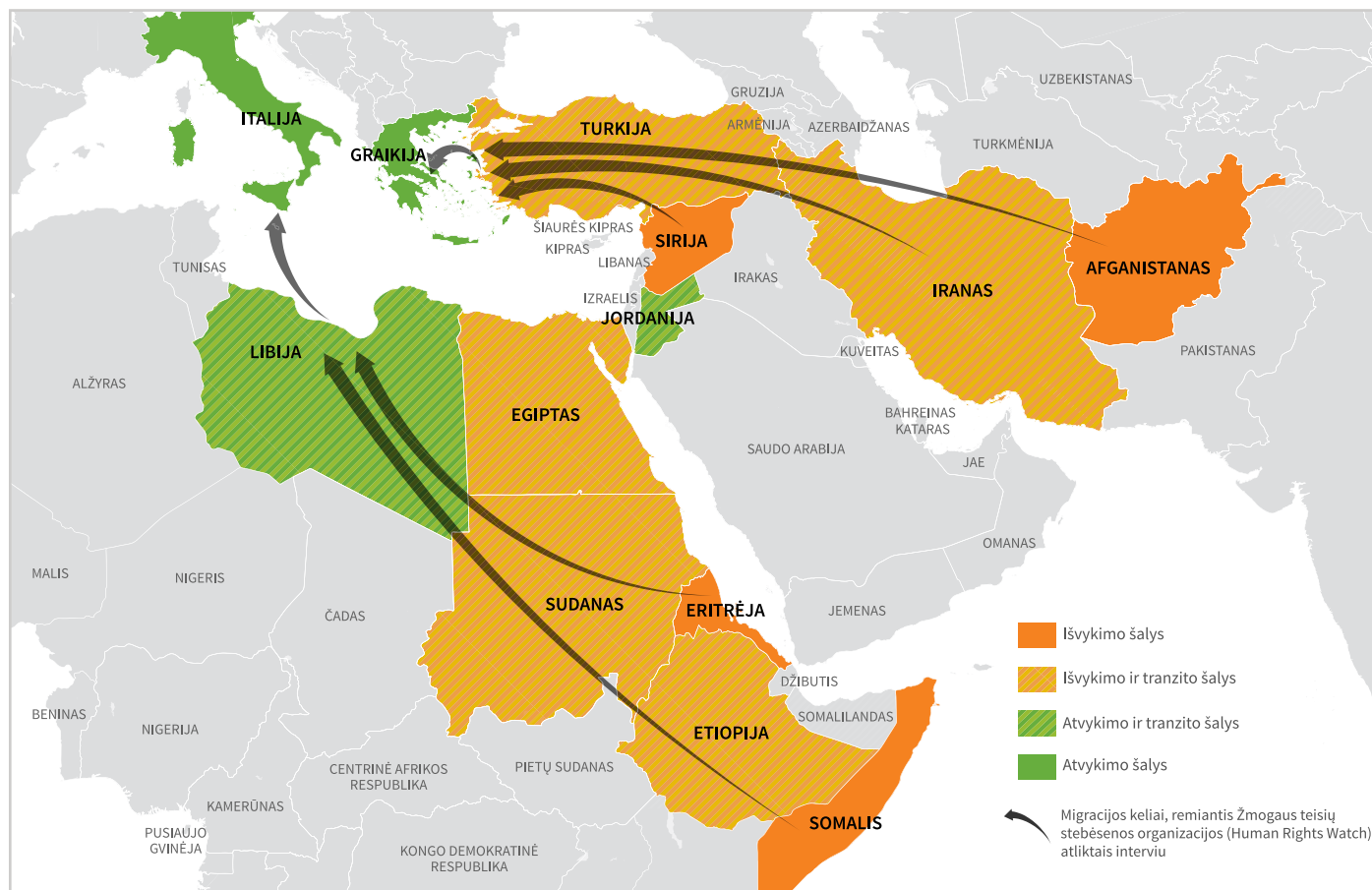
ir vakarus nuo Tripolio, Zuvaro, Zavijo, Tripolio ir vis dažniau Bengazio apylinkių.

- » Egipte pagrindinės išvykimo valtimis vietos buvo į rytus nuo Aleksandrijos, tarp Dumjato ir Aleksandrijos, ir į vakarus nuo Aleksandrijos, tarp El-Hamamo ir Aleksandrijos.

Neteisėtas migrantų gabenimas

- » 2014 m. stebima aktyvesnė neteisėtų migrantų gabenimo paslaugų reklama, ypač socialiniuose tinkluose, ir skirtingų migrantų grupėms įvairių paslaugų paketų siūlymai („saugesnės“ kelionės už didesnę kainą Sirijos gyventojams).
- » Nelegalių migrantų gabentojai pasinaudojo „Mare Nostrum“ operacija, plukdydami migrantus nesaugiomis valtimis, tikėdamiesi, kad tik išplaukus į jūrą juos perims Italijos laivynas.
- » Nors anksčiau kelionėms įvairiais maršrutais buvo taikomos standartinės kainos, šiandien pastebima, kad tam tikro maršruto ar kelionės atkarpos kaina priklauso nuo migranto, mokančio už šią kelionę, tautybės, taip pat nuo paslaugų, už kurias migrantas pasiruošęs susimokėti, lygio, ir nuo to, į kurią nelegalių gabentojų grupuotę Libijoje migrantas kreipiasi (Libijoje dabar veikia daug įvairių nelegalių gabentojų grupuočių).

MIGRACIJOS KELIAI

- » 2014 m. taip pat padažnėjo nelegalaus gabenimo nuo kilmės šalies iki pat Europos paslaugos pirkimas.

Prekyba žmonėmis

- » 2014 m. moterų, į Italiją atgabentų seksualinio išnaudojimo tikslais, skaičius padidėjo 300 procentų.
- » 2014 m. didėjo Nigerijos moterų, tapusių prekyba žmonėmis aukomis, atgabentų į Italiją, tačiau išaugo ir tokiu būdu nukentėjusių moterų iš Kamerūno skaičius.

3. KRYŽMINĖ APŽVALGA

3.1 PABĖGĖLIAI IŠ SIRIJOS IR VIDURŽEMIO JŪROS MIGRACIJOS MARŠRUTAI

- » 2013 m. sirams, atvykstantiems į Alžyrą, Egiptą ir Libiją lėktuvu, buvo taikomas bevizis režimas. 2013 m. liepą vizų reikalavimas įvestas Egipte, o 2014 m. gruodį jis pradėjo galioti ir Alžyre.
- » Sirai, nusileidę Alžyre, sausumos keliais keliavo per Tunisą į Libiją, iš kur valtimis plaukė į Europą.
- » Migrantai, lėktuvu atvykę į Egiptą, toliau keliavo į Libiją arba vyko jūros keliais tiesiai iš Egipto.
- » Sudanas iki šiol taiko sirams bevizį režimą. Iš Chartumo sirai sausumos keliais vyksta į Libiją.
- » 2014 m. krizės laikotarpiu sirų, atskrendančių į Libiją, srautai nuslūgo, tačiau netrukus vėl atsinaujino, ypač sirų, skrendančių į Libiją iš Jordanijos.
- » 2014 m. pabaigoje išaugo sirų, atvykstančių valtimis į Italiją iš Turkijos, skaičius.

3.2 ĮTAKĄ DARANTYS VEIKSNIAI MARŠRUTŲ PASIRINKIMUI

Įprastai renkantis vieną iš dviejų aukščiau nurodytų Viduržemio jūros maršrutų, apsisprendimui daro įtaką šie veiksniai: ar griežta pasienio postų kontrolė; ar lengva patekti į Europą; galimybė įgyti teisėtą statusą tam tikrame kelionės etape; elgesys ir sąlygos tranzitinėse šalyse; kelionėje kylančios grėsmės; kelionės trukmė; kelionės kaina; pažįstamų asmenų ar draugų buvimas maršruto vietoje ar tranzito šalyse.

3.1 VEIKSMINGESNIS MIGRACIJOS VALDYMAS

- » Bet kokios pastangos suvaldyti nelegalių migrantų srautus, plūstančius per Viduržemio jūrą, reikalauja koordinuotų veiksmų, kurie būtų įgyvendinami trumpuoju, vidutiniu ar ilguoju laikotarpiu, ir kuriuos rengiant būtų atsižvelgta į valstybių, kurias kerta migrantai, skirtumus, šių šalių migracijos procesuose dalyvaujančius veikėjus ir įvairias grėsmes bei silpnyles.
- » Atsižvelgiant į tai, jog situacija Viduržemio jūros regione reikalauja skubaus sprendimo, labai svarbu, kad šių veiksmų būtų imamasi operatyviai ir nedelsiant. Priemonėms, kurios priskirtos vidutiniam ar ilgajam laikotarpiui, tinkamai parengti ir išplėtoti gali prireikti daugiau laiko, tačiau tai nereiškia, kad intervencija neturi būti skubi.

Trumpuoju laikotarpiu įgyvendintinos priemonės:

1. *Apsauga jūroje*
2. *Prieglobsčio suteikimas*

Vidutiniu ar ilguoju laikotarpiu įgyvendintinos priemonės:

3. *Kova su nelegalių migrantų gabentojais ir prekiautojais žmonėmis*
4. *Informavimo kampanijos*
5. *Teisėto statuso suteikimo kampanijos*

Ilguoju laikotarpiu įgyvendintinos priemonės:

6. *Daugiau teisėtų alternatyvių keliavimo būdų vietoj pavojingų kelionių*
7. *Koordinavimas ir bendradarbiavimas*
8. *Regioninio mobilumo programos*
9. *Naujas požiūris į koordinuotą Europos prieglobsčio suteikimo sistemą*
10. *Migrantų ir prieglobsčio prašytojų integracija kelionės tikslo šalyje*
11. *Naujas požiūris ir alternatyvos pabėgėlių stovykloms*

Šaltinis: „**Altai Consulting**“ ataskaita, parengta Tarptautinės migracijos organizacijos (IOM) Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos (MENA) regiono biuro užsakymu, 2015 m. birželis

PATIRTYS

PABĖGĖLIŲ IŠPAŽINTYS

Parengta pagal „The New York Times“ ir „Desperate Reasons for a Desperate Journey“, Human Rights Watch ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos informaciją.

Daugiau nei 4 milijonai – tiek Sirijos gyventojų išvyko iš šalies bėgdami nuo karo, kuriame nuo 2011 m. žuvo daugiau nei ketvirtadalis milijono žmonių. Apie pusaštunto milijono žmonių neteko savo namų ir bando susikurti ramesnį gyvenimą šalies viduje. Virš penkių procentų Eritrėjos gyventojų išvyko iš šalies ieškodami saugesnės aplinkos. Beveik milijonas Afganistano gyventojų ieško prieglobsčio. Tokie yra skaičiai, po kuriais slypi tikrų žmonių neišgalvotos istorijos, liudijančios sudėtingą pasirinkimą – žūti savame krašte ar rizikuoti gyvybe, ieškant saugesnio gyvenimo.

Kas tie žmonės, plaukiantys perpildytomis guminėmis valtimis ir pėsčiomis mėnesių mėnesiais keliaujantys į Europą? Kokios jų profesijos? Koks buvo jų gyvenimas tėvynėje? ir ko jie tikisi iš naujo gyvenimo kituose kraštuose? Kas verčia žmones viską mesti ir rizikuoti gyvybe, siekiant geresnio gyvenimo?

RAČA IŠ SIRIJOS

Nei nuskendusią vaikų nuotraukos, nei pasakojimai apie kelionės į Europą siaubus nesulaikė Račos Sattout nuo pavojingos kelionės iš Sirijos į Turkiją. Jos, kaip ir milijonų kitų pabėgėlių iš Sirijos, pasirinkimas paprastas – mirti tėvynėje arba rizikuoti žūti jūroje pakeliui į saugų gyvenimą Europoje. Rača į Turkiją atkeliavo viena, Alepe pasiliko du jos mažamečiai vaikai ir vyras. Jie tikisi, kad Rača nuvyks į Vokietiją, ten gaus pabėgėlės statusą ir tuomet galės saugiai atsigabenti savo šeimos narius.

Turkiją Rača pasiekė už pinigus, gautus iš Ispanijoje gyvenančios sesers. Praėjus savaitei po atvykimo į Turkiją, ji vis dar laukė galimybės persikelti į Europą. „Kiekvieną naktį nelegalūs gabentojai vis žada, kad tuoj kelsimės, tačiau vis delsia ir kelia kainą, o mano pinigai jau beveik baigėsi,“ – guodžiasi Rača.

Sirijoje mes
užmiegame
ir keliamės
griaudint
sprogimams

Negalėdama mokėti už viešbutį, ji glaudžiasi pas nelaimės draugus, šeimą iš Sirijos, kaip ir ji, užstrigusių Izmire, ir ieško naujų gabentojų.

„Sirijoje mes užmiegame ir keliamės griaudint sprogamams. Padėtis namuose vis blogėja, nėra jokios vilties, kad šis košmaras baigsis, todėl jūra į Europą yra vienintelė mums likusi išeitis,“ –sako Rača.

Paklausta, ar jai teko matyti nuskendusią žmonių, bandžiusių pabėgti nuo karo, nuotraukas ir ar tai jos neatbaidė nuo kelionės į Turkiją, ji akimirksniu atsako: „Aš bijau mirti, bet Alepe

mes mirštame šimtą kartų per dieną. Koks tuomet skirtumas? Jei man pavyks [pasiekti Europą], aš bent galėsiu išgelbėti savo šeimą.“

„Matant, kaip kenčia mano vaikai, širdis apsilieja krauju. Jie nuolat bijo, naktį negali užmigti, o dieną – išeiti į lauką.“ Rača apsiverkia pasakodama, kaip atsisveikino su savo vaikais, kurie jos maldavo kuo greičiau susitikti. Net jei jai pavyks saugiai nuvykti į Vokietiją, ji pamatys vaikus ir vyrą ne anksčiau nei po metų, nes tiek gali užtrukti imigracijos procedūros.

SULTANAS IR ACHMADAS IŠ SIRIJOS

Sultanui Kitazui – dvidešimt dveji. Tuo metu, kai prasidėjo karas, jis ruošėsi studijuoti universitete. „Alepe nieko neliko, aš ten esu miręs žmogus,“ – savo apsisprendimą pasirinkti pabėgėlio dalią aiškina Sultanas. „Žmonės sukrečia nuskendusio mažylio iš Sirijos nuotraukos, tačiau tai, ką aš mačiau Alepe, yra daug žiauriau. Aš mačiau išžudytas šeimas, nuo žemės paviršiaus nušluotus ištisus miesto rajonus, beveik visi mano draugai buvo nužudyti. Mums nėra kito kelio, mes neturime kitos išeities,“ – sako Sultanas.

Jo dvidešimt trejų metų draugas Ahmadas Hanifas, laukiantis persikėlimo iš Turijos į Graikiją, taip pat dėl karo prarado galimybę studijuoti verslą ir buhalteriją universitete. „Padėtis tampa labai pavojinga. Mes ne tik bijome žūti per bombardavimus, bet ir būti nužudytiems džhadistų,“ – karo siaubus prisimena Achmadas.

MUBAREKAS IŠ AFGANISTANO

Žiaurus talibų elgesys, kurio aukomis dažnai yra ir vaikai, grobiami ar žudomi vien todėl, kad įtariama jų tėvus ar giminaičius remiant vyriausybę, iš savo šalies išvijo tūkstančius afganistaniečių. Vienas jų – Mubarekas iš Parvano, esančio Afganistano šiaurėje. Jis išvyko kartu su žmona ir trimis mažamečiais sūnumis. „Talibai buvo labai nuožmūs mūsų regione. Jie pagrobė vieną iš mano giminačių ir jį nužudė. Talibano kovotojai reikalauja iš mūsų pinigų ir verčia jungtis prie jų kovai prieš vyriausybę. Kiekvieną dieną vaikai atimami iš tėvų ir verčiami tapti savižudžiais sprogdintojais. Aš labai bijojau, kad ir mano sūnus ištiks toks pat likimas, todėl nusprendėme bėgti,“ – pasitraukimo iš Afganistano priežastis vardija Mubarekas. Talibai bei kitos karinės grupuotės naudoja vaikus kaip karius, sekso vergus ar sprogmenų gamintojus.

MAHMUDAS IŠ AFGANISTANO

Žmonių gyvenimą Afganistane apunkina ir valdžios atstovų savivalė, saugumo ir kariuomenės vykdomi kankinimai, prievartavimai, egzekucijos be teismo sprendimo. Kaip ir talibai, vyriausybei pavaldžios karinės pajėgos verbuoja vaikus kariniams veiksams. Daugelis pabėgėlių iš šios šalies pasakoja apie Afganistano saugumo tarnybų vykdomus kankinimus. Mokytojas Mahmudas pasakoja, kaip jį sulaukė vietos policininkai daugelį dienų mušė kalašnikovu, siekdami, kad jis prisipažintų kovojęs už talibus: „Po septynių dienų kankinimų jie man parodė kažkieno kruvinus marškinius ir pasakė, kad jie priklausė asmeniui, kuris nepripažino esąs Talibano rėmėjas ir todėl buvo nužudytas.“

HABTOMAS IŠ ERITRĖJOS

Noras išvengti priverstinės, nesibaigiančios ir vergovę primenančios karinės tarnybos yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios Eritrėjos vyrai pasirenka pabėgėlio kelią. Net 14-15 metų jaunuoliai imami į kariuomenę, kai kurie jų verčiami dirbti valdžiai priklausančiose statybose ar fermose.

Dvidešimt aštuonerių metų Habtomas kariuomenėje praleido aštuonis metus. Iš ten jis pabėgo, nes nebegalėjo išlaikyti savo šeimos.

„Žmonės galvoja, kad mes vykstame [į Europą] ieškodami darbų. Tačiau jie nesupranta, kad Eritrėjoje kariuomenėje žmonės verčiami būti amžinai. Mes gauname vos 450 nafkų (apie 10 eurų) per mėnesį, – tai vergiškas užmokestis, jo niekam neužtenka. Kadangi visą laiką turime praleisti kariuomenėje, negalime papildomai uždirbti kitur. Priverstinių kareivių šeimos badauja, todėl ieškome būdų, kaip pabėgti ir išgyventi,“ – pasakoja Habtomas.

KATERINA IŠ UKRAINOS

Iš Mariupolio į Lietuvą Katerina su šeima atvyko dar praėjusių metų birželį. Jos gimtajame mieste buvo nesaugu, gatvėmis važinėjo tankai, skraidė kulkos, o kai netoli vaiko mokyklos nukrito mina, ji kartu su vyru, sūnumi ir vyro tėvais nusprendė palikti Ukrainą ir ieškoti prieglobsčio Lietuvoje. Mariupolyje šeima paliko viską, – namus, draugus ir darbą. Iki Lietuvos pasienio ukrainiečiai keliavo autobusais. Iš pradžių šeima vyko į Kijevą, iš ten – į Minską, o iš Minsko autobusu atkeliavo iki Medininkų pasienio punkto, kur juos pasitiko Lietuvos pareigūnai.

IDRIS IR ALESYA IŠ AFGANISTANO

Du žmonės, trys valstybės, vienas tikslas – surasti vienas kitą, vėl susitikti, apsikabinti ir niekuomet nebeišsiskirti. Idris, atvykęs į Lietuvą iš Afganistano, kreipėsi į Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugiją, prašydamas padėti rasti jo dingusią žmoną Alesyą. O Alesya, ieškodama dingusio vyro, kreipėsi į Austrijos Raudonąjį Kryžį.

Šeimą likimas išskyrė, kai bėgdami nuo karinio konflikto Afganistane ir siekdami rasti prieglobstį Europoje, jie buvo priversti vykti su skirtingais žmonių gabentojais. Tuo metu moteris laukėsi kūdikio.

Idris atvyko į Lietuvą, o Alesya – į Austriją, tačiau nei vienas nežinojo, kur yra sutuoktinis. Abu sutuoktiniai pateikė paieškos prašymus Raudonojo Kryžiaus draugijoms, kurie buvo išsiųsti kelioms nacionalinėms draugijoms Europoje. Vokietijos Raudonojo Kryžiaus darbuotojai, pastebėję prašymuose nurodytas panašias detales, skubiai susisiekė su Lietuvos ir Austrijos draugijomis. Patvirtinus asmenų tapatybes, abiem buvo pranešta apie artimojo buvimo vietą ir galimybes susisiekti. Vyras gavo dar vieną džiugią žinią – Alesya Austrijos ligoninėje sėkmingai pagimdė berniuką. Po penkių mėnesių Lietuvoje, Idriui leista persikelti į Austriją ir apsigyventi ten su šeima.

Šeimą likimas išskyrė, kai bėgdami nuo karinio konflikto Afganistane ir siekdami rasti prieglobstį Europoje, jie buvo priversti vykti su skirtingais žmonių gabentojais. Tuo metu moteris laukėsi kūdikio

KELIONĖ Į ŠALĮ, KURIOS NIEKAS NEŽINO

■ *Parengė Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija*

„Po beveik dviejų mėnesių varginančios kelionės iš Afganistano pagaliau pasiekėme Europos sieną. Kelionėje teko išbandyti įvairias transporto priemones. Slėpėmės sunkvežimiuose, daug atkarpų ėjome pėsčiomis, keitėme autobusiukus. Kažkur pakeliui buvome apgyvendinti bute ir savaitę tiesiog laukėme. Nesupratome, kur esame. Paskutinę kelionės atkarpą važiovome automobiliu. Mus privežė prie sienos ir pasakė: dabar jums reikės eiti pėsčiomis, eikite drąsiai, ten – Švedija...“

Dauguma Lietuvos sieną kirtusių pabėgėlių apie šalį nėra nieko girdėję, o vienas iš pirmųjų klausimų, kurį jie užduoda mūsų pareigūnams: „Ar čia jau Europa?“. Sužinoję, kad Lietuva yra Europos Sąjungos narė, pabėgėliai trumpam nusiramina, nes daugeliui Europa reiškia ginamas žmogaus teises bei tai, kad čia žmogiškasis orumas ir gyvybė yra vertybės, kurios turi būti saugomos.

Žinoma, norint pagerinti sąlygas konflikto zonose, pabėgėlių stovyklose ir skurstančiose šalyse, iš kurių žmonės bėga, reikia didesnių pastangų, – teikti humanitarinę pagalbą ir stiprinti diplomatinis ryšius. Tačiau naivu būtų tikėtis, kad galime pasiekti greitų rezultatų. Daugeliui aršiausių pasaulio konfliktų tokių, kaip Sirijoje, Irake ar Pietų Sudane, prireiks daug laiko norint juos išspręsti, o sudėtingos politinės situacijos tokios, kaip Somalio pusiasalyje, neišsprendžiamos tik humanitarinės pagalbos priemonėmis.

Pabėgėlių stovyklose, kur žmonės gauna būtiniausias daiktus, maistą ir kitą pagalbą, pabėgėlių gyvenimas būna pakenciamas, tačiau tai nesumažina sunkumų, pažeminimo

ir nusivylimo, kurį jie patiria gyvendami čia. Juk žmonės nori ir jiems reikia daugiau, nei vien tik išgyventi. Todėl atsidūrę beviltiškiausiose situacijose, ryžtingiausi ir toliau rizikuos viskuo tam, kad susikurtų šviesesnė ateitis.

Europos Sąjungos prieglobsčio teisė pradeda galioti, kai žmogus pasiekia vienos iš ES valstybės pasienį. Žmonės, kurie siekia čia prieglobsčio, dažniausiai atvyksta iš tų šalių, kurioms reikalinga viza norint teisėtai patekti į Europos Sąjungą. Įprastai jie neturi galimybių įsigyti vizų, todėl jiems tenka keliauti be dokumentų bei rinktis neteisėtus keliavimo būdus. Kokios pavojingos bebūtų tokios kelionės, žmonės joms pasiryžta todėl, kad kitų būdų išvykti iš savo šalies gelbėjant gyvybę nėra. Jie rizikuoja pasirinkdami neteisėtu asmenų gabenimu užsiimančiais nusi kaltėliais ir jų tinklais.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija numato teisę į prieglobstį: šią teisę garantuoja 1951 m. Jungtinių Tautų konvencija „Dėl pabėgėlių statuso“. Konvencijos 31 straipsnis draudžia, esant tam tikroms aplinkybėms, bausti pabėgėlius už neteisėtą atvykimą į šalį, t. y. be galiojančio kelionės dokumento ar vizos.

Savo darbe kasdien susiduriame su įvairiais neteisėtais būdais į Lietuvą atvykstančiais pabėgėliais. Sunku įsivaizduoti, kokią ilgą, varginantį, kupiną nežinios ir pavojingą kelią tenka įveikti pabėgėliams iš Afganistano, Sirijos ar Malio, kol jie atsiduria arčiau Europos Sąjungos. Dažniausiai šie žmonės yra paliekami Baltarusijos-Lietuvos pasienyje be jokių asmens tapatybės dokumentų su nurodymais toliau eiti pėsčiomis, kol prieis „Švediją“ arba kitą jiems žinomą Europos Sąjungos šalį. Nutinka ir taip, kad toks žmogus yra suimamas už neteisėtą sienos kirtimą ir jo atžvilgiu pradedamas ikiteisminis tyrimas.

ES prieglobsčio teisė ir Lietuvos įstatymai apsaugo prieglobsčio prašytojus nuo baudžiamosios atsakomybės, jei priežastis, dėl kurios buvo neteisėtai kertama siena, – prieglobsčio prašymas. Nacionalinėje teisėje yra įtvirtintas fundamentalus principas – prieglobsčio siekimas nėra nusikaltimas. Jei žmogus patenka į Lietuvą neteisėtai, t.y. jis neturi asmens tapatybės dokumento ir Lietuvos vizos, tačiau siekdamas čia gauti apsaugą, atsakomybės dėl neteisėto sienos kirtimo jam taikyti negalima.

Pabandykime įsivaizduoti situaciją, kai iš Sirijos atvykusi šeima su trimis mažamečiais vaikais yra išskiriama, nes

tėvai yra uždaromi į Lukiškių tardymo izoliatorių–kalėjimą, o vaikai išvežami į vaikų globos namus. Kai kurie prieglobsčio prašytojai Lukiškių tardymo izoliatoriuje–kalėjime laikomi vos porą savaitių, kitiems ten būti iki trijų mėnesių ar net ilgiau.

Mes turime toliau kurti tokią migracijos ir prieglobsčio politiką, kuri būtų ilgalaikė ir paremta humaniško, solidarumo ir pagarbos žmogaus teisėms principais. Ši politika turi ieškoti sprendimų pagrindinėms problemoms ir užtikrinti teisinę apsaugą bei būtina humanitarinę pagalbą migracijos keliuose.

Kaip kontraversiškai tai besikambėtų, tačiau turime sukurti saugius ir teisėtus prieglobsčio prašymo būdus Europoje ir proporcingą bei sąžiningą paskirstymą šia atsakomybe Europos kontinente. Nepaisant vyraujančių baimių, prieglobsčio prašytojų, vykstančių į Europą, būtų mažuma. Kaip nurodo Jungtinių Tautų pabėgėlių agentūra – daugiau nei 80 procentų pabėgėlių renkasi likti kuo arčiau savo kilmės šalių tam, kad turėtų galimybę grįžti namo. Todėl didžioji dalis pagalbos pažeidžiamiausiems žmonėms naštos tenka ne išsivysčiusioms valstybėms Europoje, o skurdžiosioms pasaulio šalims.